

PERIÒDICH QUINZENAL ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any V

Barcelona 31 de Desembre de 1884

Núm. 125

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpons y Carbó	Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes			
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES		DIRECTOR	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya.	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals		FRANCESCH MATHEU	Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts	3 pesos forts
Païssos de l' Unió Postal.	80 »	44 »	24 »	»	Redacció-Administració: Jovellanos, 2 pral.	Filipinas, Méjich y Riu de la Plata.	6 » »	3'50 » »	
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals						Y en los altres païssos, los preus d' Espanya y además lo franqueig			

SUMARI

TEXT.—*Crònica general*, per Jacinto Laporta.—*Nostres grabats*.—*La felahina*, per Eduart Toda.—*Nadal* (poesia), per Ramon E. Bassegoda.—*Lo pessebre* (acabament), per Joseph Franquesa y Gomis.—*En Montserat*, per Francisco de Mas.—*La Rondalla catalana* (poesia), per Joaquim Olivó.—*La música y sa influencia en las societats antigas y modernas*, per Josefa Pujol de Collado.—*La bofetada* (acabament), per Narcís Oller.—*Ali-Baba* (poesia), per Carles Pirozzini.—*Carta curiosa*, etc.—*Libres rebuts*.

GRABATS.—*Nadal*, grabat extret del *Cançoneret de Nadal*.—*Recorts de Mallorca*, per Francisco Llorens y Riu.—*Las ruinas de Lanjarón*.—*La plassa d' Olot*, per Joan Llimona.—*La cova de la Verge*, a *Infesto*.—*La bofetada*, ilustracions per J. Pahissa.

CRONICA GENERAL

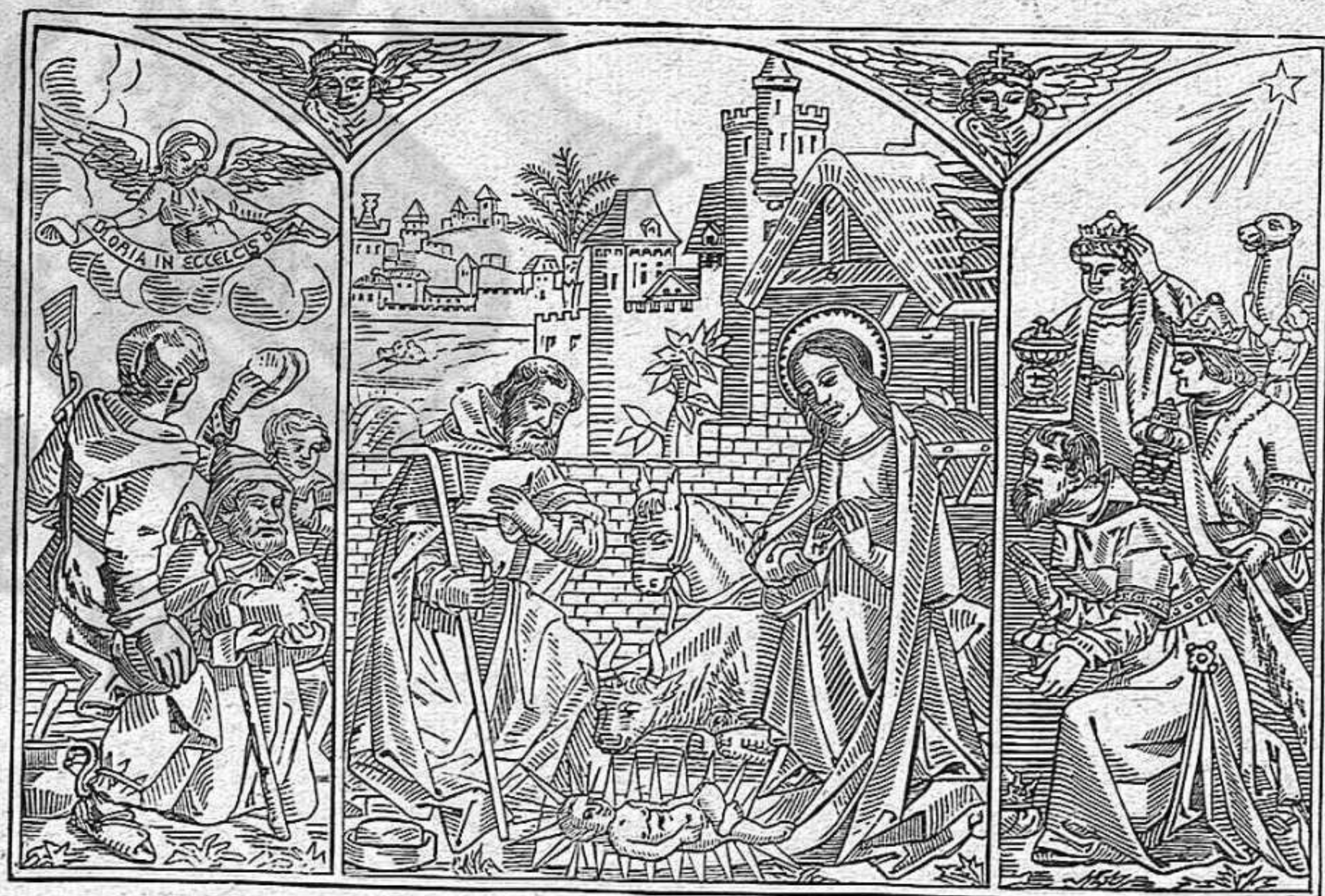
Com que per efecte del retrás ab que ha de veure la llum lo present número ja haurán perdut tot l'interés que pera 'ls lectors podrían tenir les notícies que han d' umplir aquesta crònica, y com per altra part la tasca resultaria massa llarga si jo volgués complirla segons era 'l meu intent, vaig á escursarla tot lo possible, limitantme á consignar los principals fets de la quinzerfa y deixant en banda detalls de que ja 'ls lectors s' haurán enterat per medi dels diaris.

Comensávam á parlar en la crònica passada de les festes de Barcelona; á lo que ja queda dit s' ha d' afegir que á més de les funcions religioses que son de rigor en les grans diades, se va celebrar l' acte solemne de la colocació dels retratos d' en Lluís de Requesens y d' en Joan Prim en la galeria de catalans ilustres; les biografies d' aquests personatjes foren escrites per los senyors Bazan y Coleu respectivament.

Ja que parlem d' aixó, vindrá bé ara 'l dir que en un dinar celebrat al vespre del día en que tingué lloch la inauguració del monument á Aribau, lo distingit historiador catalá don Antoni Bofarull indicá l' idea d' erigir un monument á la memoria del canceller Rafel de Casanova en lo mateix lloch ahont caygué ferit entre 'ls plechs de la bandera catalana,

cre pe'l cos de bombers, cavalcada del Circo Ecuestre, missa de campanya, retreta militar, serenata en la plassa de Sant Jaume per les societats euterpenses, manifestació escolar, inauguració de l' exposició de bellas arts en lo saló Parés, y de la d' arts industrials en l' Institut de Foment del Treball Nacional, colocació de la primera pedra del mercat de la dre-

ta del Ensanxe, gran concert en un envelat qu' expressament s' aixecá en lo passeig de Colon, y finalment gran manifestació industrial, mercantil y artística, que 's va repetir un altre día per no haverse pogut veure tota reunida 'l primer. Aquesta manifestació fou sens dubte lo més notable de les festes y mereix ressenyarse, encara que no més sia lleugerament: obría la marxa la guardia municipal montada, seguint quatre trompeters á cavall y la xaranga de la esquadra espanyola; venían després los següents carros: lo del industrial senyor Escuder, il·luminat per gran número d' espelmas ab globos, produhint l' efecte de l' il·luminació per gas; entre 'ls objectes artísticament agrupats en lo carro hi havia algunes màquines de cusir, una pera la elaboració de taps de suro y un motor de gas; lo bot salva-vides de la Societat de salva-

NADAL, GRABAT EXTRET DEL «CANÇONERET DE NADAL»

en lo día tristíssim en que morí l' independència de la nostra patria. Aquest pensament fou acullit ab entussiasme per tots los comensals, y tant de bo que no parés aquí la cosa, perquè tinch por de que no succehesca ab aixó lo que ab tants altres plans concebuts durant lo primer temps de la digestió.

Conforme s' anunciava en lo programa, hi va haver balls en algunes plasses de nostra ciutat, tocant les coples ampurdaneses d' en Barretó y d' en Pep de Figueres, ball en lo Liceo, festa marítima, regates, focs artificials al port y en la Granvía, simula-

ment de naufruchs, de 12 metres de llargada, anava magníficament aparellat y 'l tripulavan alguns noys del Asilo Naval; carromato de la fàbrica de vidre y mitx cristall dels senyors Vallés, fill y gendre: era un elegant exhibició dels productes de la fàbrica, contenint al mitx un forn de vidre que anava escampant una pluja de vidre volador; en lo carro alegòrich del Centre Industrial de Catalunya hi havia un teler mecánich mogut per vapor, en que una noya teixia la bandera catalana; lo del Foment de la Producció Espanyola estava il·luminat per llum

Drumont y anava precedit per quatre patjes ab flamers iluminant la magnífica bandera de la societat, imitació de tapis; lo carro alegòric del Circul de la Unió Mercantil era una gran carrossa ideada y dirigida pe'l reputat artista senyor Llorens, havent executat la part d' escultura 'ls senyors Clarassó y Montserrat. L' Ajuntament de Barcelona contribuí a la manifestació presentant un magnífich carro tirat per dotze cavalls, ostentant en les riques mantes los escuts de Barcelona y Catalunya; anava precedit per municipals a cavall sostenint flamers, un agutzil y dos heralds portant estandarts ab los escuts de Barcelona, Catalunya y Espanya, quatre patjes y quatre macers; lo carro fou ideat per don Joseph Lluís Pellicer, contribuint a son arreglo altres distingits artistes, y anava iluminat per una llum Drumont. Lo darrer carro, guarnit pe'l cos d' Artilleria, representava una trinxera ab tots los útils de guerra coronada per la bandera espanyola; en la cornisa de la part baixa hi havia pintats los escuts de les provincies d' Espanya y 'ls de les catalanes adornavan los quatre xanfrans; l' iluminació, per medi de focos elèctrics, era produhida per la forsa de vapor de la locomotora que arrastrava 'l gran carromato. Un bon número de soldats de cavalleria, ab banderoles y fanallets, tancavan la comitiva, que fou, com se compren per lo apuntat, d' un efecte majestuós y sorprenent.

No puch donar per acabada aquesta ressenya de les passades festes sens dir que en lo gran concert donat en lo passeig de Colon hi van pendre part quaranta societats euterpenses y les bandes d' Artilleria y Enginyers; entre altres pessas del popular Clavé, 's van executar *La violeta*, qual acompanyament fou arreglat pera banda pe'l director de la de Artilleria, senyor Bressonier, y *Las galas del Cinca*, que 'ns doná ocasió d' apreciar lo talent d' un jove artista que arreglá l' obra pera banda y demostrá extraordinaries disposicions pera ocupar aviat un lloch molt distingit en sa carrera; me referesch al senyor Urizar, aprofitat deixeble del mestre Roig.

Fa dies que publicá un periòdic de Madrid y copiá algun altre de nostra ciutat la noticia d' haverse entregat al director general d' infanteria un projecte de globo dirigible inventat per los senyors Quintana y Cerveró, aquest darrer tinent d' infanteria y professor que ha estat de la Academia de la mateixa arma. Dits senyors s' ocupavan desde alguns anys en resoldre 'l difícilissim problema que tant s' ha estudiat en aquests temps; lo senyor Quintana ha construït dos petits globos, un en Paris y un altre en Barcelona; d' aquest darrer n' han parlat algunes persones perites y diuen que reuneix les mellors condicions que poden desitjarse pera la navegació aèrea. Veurem si 'l govern donará als inventors la protecció que sollicitan.

Ha mort en la ciutat de Figueres don Narcís Fages de Romá, persona que tenia en tota aquella comarca grans simpaties per lo molt que havia demostrat estimar al seu país. Havia escrit molt sobre qüestions agrícoles y era autor de gran número d' *aforismes rurals* que en catalá s' han publicat. Lo senyor Fages col·laborava en algunes revistes d' agricultura, y entre altres cárrechs importants que havia desempenyat, mereix comptarshi 'l de comissari regi d' Agricultura qu' era actualment de la provincia de Gerona.

En Madrid morí repentinament, lo dia 19 al vespre, 'l senador per la Universitat de la Habana, don Joseph Güell y Renté. Era nat a Cuba y fill de pares catalans; en la nostra ciutat hi va passar sa pri-

mera joventut, cursant la carrera de dret en aquesta Universitat literaria. Una aventura de que ara han parlat tots los diaris doná ocasió d' enamorar-se d' una filla del infant d' Espanya don Francisco, fill del rey Carles IV, ab la qual se va casar després de moltes trifulgues, sens haver lograt lo permís de la reyna Isabel; per aixó fou desterrat d' Espanya y visqué ab sa muller en Paris fins al any 1868. Lo senyor Güell y Renté era, donchs, oncle del actual rey d' Espanya. Ha mort pobre, y diu que deixa escrites unes memories que no s' poden publicar mentres visca la reyna Isabel. Com a senzill ciutadà y com a home polítich era honrat a tota proba; fou progressista avansat; però d' ensá de la restauració estava afiliat al partit republicà possibilista. Apart d' algunes poesies de mérit gens escás, deixa escrites lo senyor Güell varies obres literaries de reconeguda importancia.

La qüestió dels *dos mil duros*, que ha donat tant que parlar aquests dies, ha estat l' assumpto que ab preferencia ha ocupat la atenció de la alta Cambra; tota l' historia del fet es massa llarga pera apuntarla aquí, y 'ls comentaris que hi podria fer resultarian segurament poch apropiats al caràcter que han de tenir aquestes cròniques. Se tracta senzillament de que un senyor, *lo senyor dels dos mil duros*, que li diuen alguns diaris, ha venut per aquesta suma un secret d' Estat, posantnos en mal lloch al davant d' Espanya tota y de les altres nacions; hi há qui opina que aixó es un delict, qui ho considera solament un fet lamentable, y qui, finalment, s' acontenta ab dir que si algú s' ha guanyat per tal medi 'ls dos mil duros, bon profit li fassan. Aquesta diversitat de criteris ha proporcionat als diaris d' oposició materia llarga pera escriure interessants articles, en los quals se posa al govern com es de suposar; jo, que no puch seguirlos per aquesta via, m' esbravo reflexionant que de tantes *extranyeses* com passen en aquesta terra no 'n tenim pas tots la culpa.

S' han comensat los debats sobre la qüestió universitaria. A hores d' ara haurán fet sentir sa autorisada veu alguns distingits oradors parlamentaris, encarregats de posar la veritat en son lloch y demostrar lo veritable caràcter de la qüestió, que alguns s' empenyan en disfressar ben inútilment, perque tothom sab com va naixer y com va acabar la cosa, per més que hi haja qui aparente un ridícol desconeixement d' aquells fets tristíssims. Sía 'l que 's vulga 'l resultat de les discussions que han de venir, no cal dir que n' eixirà perdent en lo concepte públich. Lo voler sostenir que s' exagera l' importancia d' aquells horrors y 'l posarse a riure mentres lo Senat escolta conmogut la relació que 'n fa un testimoni presencial dels successos, será un recurs poch ó molt enginyós (jo no li sé veure gens), però no modificará en res lo judici que tothom se va formar desde 'l primer día, ni lográ més que perjudicar una mica la serietat que hi há dret a exigir dels que desempenyan los cárrechs més importants en lo govern de una nació. Veurem com acabarà aquesta trifulga; mentrestant ab los desaccerts d' un día y ab los d' un altre 's va fent feix, y al cap de vall Deu sap lo que vindrá.

D' un gran aconteixement literari s' ha ocupat ara de poch tota la premsa francesa: tal es l' estreno de *Theodora*, la darrera obra dramática de Sardou. Pera no allargar massa les presents ratlles, deixo d' apuntar l' argument d' aquesta famosa producció.

En la representació d' ella va tenir la célebre Sarah Bernharth una ovació immensa.

**

L' any 1884 se despedeix de nosaltres deixantnos un recort tristíssim: horribles terremotos han afligit a les provincies de Málaga y Granada; l' historia d' aqueixes desgracies esgarrifa y es per conmore 'ls cors més insensibles. Al tenirse coneixement de l' immensa desventura dels nostres germans d' Andalusia, tothom ha pensat en arbitrar medis de contribuir a aliviar la sort d' aquells desgraciats; y la premsa barcelonina (no cal dirho), sens excitacions de cap mena, sens esperar a que algú altre donés l' exemple, s' ha mogut al impuls del més noble sentiment y ha comensat los treballs necessaris pera lograr aquell fi benéfich.

Barcelona farà en aquesta ocasió lo que ha fet sempre; may s' ha fet sorda a la veu de la caritat, y sabrá respondre dignament a la crida de la premsa y de les comissions que s' constituheixen ab igual objecte.

J. LAPORTA

NOSTRES GRABATS

Nadal

Un dels últims quaderns qu' ha publicat en son *Cançoner* l' eminent bibliotecari don Marian Aguiló, es lo *Cançonet de Nadal*, del que extrayem aquest curiós grabadet. L' importancia d' aqueixos quaderns pera l' estudi de la llengua y l' historia del nostre país, salta a la vista, y per lo tant no 'ns hem d' esforsar en demostrarla. En quant a la manera com se porta a cap aqueixa publicació, lo nom del Sr. Aguiló es garantia sobrada pera poder assegurar que 's fa ab tota escrupulositat, y ab un bon gust y acert en la part editorial no assolits fins ara per las publicacions consemblants que 's fan al extranjer. Recomanem una vegada més sa adquisició als estudiosos del catalá y fins als simples *amateurs* y coleccionistas, que pera tots té interès.

Recorts de Mallorca

Tretas de las carteras de viatge son las apuntacions del Sr. Llorens qu' avuy publiquem. L' illa de Mallorca es de lo més típic que pot oferirse a un viatjer aficionat a veure en cada país lo que té de especial è inconfundible ab lo dels altres. Lo grabat que donem proporcionarà als qu' han passat per Mallorca lo gust de recordarla, y als qui no la coneixen l' ocasió de ficarse en lo caràcter d' aquella terra, germana de la nostra.

Lo castell de Lanjarón (Granada)

Molt será que 'ls terratrèmols qu' encara duran per Andalusia no acaben d' arruinar l' antich castell de Lanjarón que senyoreja la vall de Lecrín y que tanta importancia tingué durant la dominació arábica y en l' època de la reconquesta. Com que tot lo referent a las desgraciadas provincies de Málaga y Granada té interès en aquests moments, reproduhim aquesta vista en las planas de LA ILUSTRACIÓ.

La plassa d' Olot

La firma del Sr. Llimona no necessita presentació ni aval. L' escena qu' avuy reproduhim, deguda al seu llapis, dona idea perfecta del caràcter de la població y de la seva gent, y es la mostra d' un dels tipos més catalans que 's conservan. No será l' últim dibuix que del mateix autor farem conèixer als nostres abonats, lo qual es una bona noticia.

La Verge de la cova, à Infiesto

Una de las sorpresas que proporciona al viatger la carretera de Gijón á Covadonga, es la vista d' aqueixa cova, que á sa bellesa natural reuneix l' interès històric, ja que es un niu de llegendas y tradicions que contan com á cosa segura 'ls habitants d' aquella rodalia. La devoció del poble s' ha ficat en aquella Mare de Deu y en aquella cova, com á Catalunya ha pres per objectiu Montserrat. Per axò hem volgut donarne una idea als nostres lectors publicant la vista que donem en una de las páginas d' aquest número.

LA FELAHINA

Nasqué al peu de una palmera y fou concebuda á sa imatge. Basta véurela alta, flexible, esbelta, doblegantse á la brisa que murmura entre las fullas, pera comprendre que 'l camp africá sols pot donar dos fruyts, la palma y la pageseta.

¡Qué bonich fora escriure sa novela si no fos mon propòsit fer sa historia! Y per això baixar de lo ideal á lo real, de lo que la fantasía vol á lo que 'ls sentits troban, de la creació d' un somni á la impuresa de la vida, ¡quina cayguda la teva, ánima d' un enamorat etern de lo impossible!

L' estat de la felahina no es un idili, no pot serho la lluyta per la existencia en la més arrastrada y miserable de las situaciones á que lo destí condemná la dona. La he vista en las ciutats, la he buscada en los camps, y alletant sos fills en las tendas de drap ó cuydant los bestiaris en las covas de palla, arreu porta en son rostre aquella marca de serietat que imprimeix la desgracia. La rialla fou sempre patrimoni dels felissos y la pagesa africana no aprengué á ferne may cap; fins faltá 'l temps á sa boca de descloure una sonrisa.

Sa patria es la de sos avis, sa terra 'l mateix endret que vegé nena á sa mare y cubrirá las cendras de sos infants lo día en que tot acaba. Ni 'l Nil que desborda sas ayguas, ni 'l desert que muda sas arenas, ni 'l patxá que aumenta 'ls impostos, ni 'l murdir que repeteix las prestacions, poden arrancar la familia feláh del recó ahont cresqué en la pobresa y 's nudreix en la miseria: units lo cel y 'ls homes, no conseguirían fer emigrar de son lloch nadiu á aquellas criaturas.

Passa días ben tristos la pobre nena en los tendres anys de sa infantesa. Lo feláh, que vessa en son cor lo sentiment de patria, no fa beure un glop de ternura á la familia. Prengué una dona porque té menos preu y més inteligencia que una vaca, pot ferli conrear la terra, cuyda de sa persona, y la converteix en instrument sens amor y victima sens passió de las tendresas del matrimoni.

¡L' amor! May sapiguieren los abrutits egipcis quina deesa ocupa son altar y qual encens se crema al peu del ara. Lo miserable pagés vegé una felahina per los camps, tapada la capa ab un vel, oberta la túnica, mostrant los pits al ayre, y nueta la nervuda cama, enfangada fins lo genoll. ¿Es que parlá y sa veu tenia aquell matí un accent més tendre de dolsura? ¿Es que las purissimas ratllas de son cos li despertaren sos brutals instints? ¿Es que ab la mirada ardenta de sos ulls negres encengué 'l raig refredat de sa lascivia? Ni ell mateix ho sap, home sens reflexió qual materia castigan totas las pobresas y qual esperit mortifican totas las supersticions. Buscá d' instint la llar de aquella noya, feula seva mitjansant lo pacte que per irrisió anomena la lley pagament de dot, y la emportá á son *ash*, barraca de argila mal bastida, ahont per tálam nupcial pogué oferirli un jas de seca herba ó de fullam de canya.

Allí naix la felahina. Son bressol será ample y espayós, com format per la terra de la cova y 'l fangar dels camps vehins ab que á plaher se revolca. Sa mare la cuyda lo necessari pera no matarla de fam y de olvit, nudrintla quan las ocupacions del camp li deixan temps de ferho, en tant que 'l marit ab la pipa á la boca mira impassible com sa muller conrea 'ls camps assahonats per las crescudas del Nil.

Quan la nena té forsa suficient pera sostenir son cos apoyantlo en mans y camas, comensa á rebre en son cervell en formació las primeras ideas y 'ls primers dolors. Cubreixen sas carns, si no las portanuas, esqueixadas robas que serviren á duas ó tres generacions d' infants. Durá galeta de trits, fullas verdas y dátils passats forman son aliment de cada día. La pell de son cos no 's veu may rentada, sos ulls y boca sont infectes nius de moscas que allí 's posan en aixams, sens que la débil criatura tinga esma de espantarlas. Y lo pitjor es que lo ideal de las mares consisteix en veure sos noys plens de bruticia, menjats de porqueria, com imatges asquerosas que inspiren repugnancia y las Willis no vingan á buscarlos pera ferne angelets en lo paradís de Mahoma. Esperan tenirlos tan bruts que fins á la mort espanten.

Aviat junyida la nena á l' ombra de sa mare, com ella pren part als quefers doméstichs, aliviantla en quant sos débils esforços li permeten. Comensa per pastar las galetas d' excrement que s' utilisan com combustible en una terra falta d' arbres: condueix als sembrats l' aygua que sangra dels canals: cuyda lo magre ramat de cabras que brotonan los brins d' herba á la vora dels rechs: fa, en un mot, los mil y un petits treballs de la familia, que descarrega de jorn sobre la pobre criatura lo pes de una servitut de que no 's veurá més lliure.

Peró desde 'ls primers días de sa naixensa fins á la entrada á la pubertat, época en que sots las calentas temperaturas del Orient la nena 's fa aviat dona, ¿quántas d' aquellas passan incólumes á través de tanta miseria? ¿A quántas las enfermetats arrebataren algún dels primers órgans de la vida y 's veuran ja més condemnadas á petrificar sos dolors en lo glas del infortuni?

Las víctimas que tots los anys causan en los nens d' Egipte la mort y la oftalmia, ningú las contá may en esta terra, plena d' ánimas fredas que no tenen compassió ni saben estimar. Que es trista lley de nostra existencia veure al home condemnat á contradir constantment la armonía de la vida, ja que ahont la naturalesa es més gran, lo paysatge més espléndit, la vegetació més rica, lo cel més blau y l' ayre més pur, allá s' arrossegan encadenadas á la roca de sas miserias las rassas més corrompudas, baixas y asquerosas, embrutidas al fisich per tots los vicis y degradadas al moral per tots los remordiments.

La pobre felahina deu tan sols á sa robusta constitució lo sortir en vida de la adolescencia, y deu á la ventura lo salvar la vista dels aixams de moscas que niuharen en sas parpellas. Cuydados no 'n rebé, quan fins sa naixensa fou una desgracia en la familia: clarament diu lo profeta en lo Coran que ni Alah vol fillas. Aviat se pert la memoria de las pobres nenas segadas per la mort, com verda espiga que no florí sisquera; però passeu per los carrers de qualsevol vila egipcia y vos ferirá 'l dolor de veure tanta criatura ab ulls sens llum, apagats en las tenebras de la desgracia per falta de netedat en las familias.

Apartemnos de tal quadro pera buscar la felahina feta dona. Llavors cambia sa manera de viure, ja que si las ablucions religiosas no li purifican l' ánima, al menos li rentan mans y peus. Ademés, ordena la costum que no surti fora de sa casa sens portar lo vel negre á la cara, que sols deixa al descobert los ulls, y la blava túnica á finas ratllas blancas ab que embolica son ayros cos. Si es tal traje

prenda de pudor y modestia, ó es públich anunci de son desitj de trobar marit, vinga á averiguarho aquell que puga llegir las intencions de las donas.

En quantas parts he viscut d' Egipte sempre fou un de mos passeigs favorits l' anar á la cayguda de la tarde per las riberas del Nil ó á las voras dels canals. Allí 's veuen arribar las felahinas á bandadas, com vol d' aucells parladors que animan aquellas soletats. Altas, dretas, ben fetas, al cap lo canti, que sembla ventruda ánfora romana, per la gracia del caminar, la apostura dels moviments y la elegancia de son cos, davant mos ulls son dignas de tota admiració. Me semblan eixas superbas estatuas antigas que 's troban en los museos, portadas á la vida pera realisar lo somni de una familia oriental. Vegentlas ab sos tornejats brassos sostenint al cap la gerra d' aygua, son tipos que farían la delicia d' un pintor ó models que cap escultor podria rebutjar, per la proporció de sas formas, la esbeltas del conjunt y la puresa de sas ratllas. Potser no las pendríau ab sos rostres curtits pe'l sol y tallats per l' ayre, vosaltres, felissos europeos, qual gust no s' acomoda ab caras de color de xocolate y nas xafat: però llavoras no aneu al Orient ab lo caplle de vells romansos arábichs, perque de las odaliscas, huries y almeas se n' ha acabat la rassa.

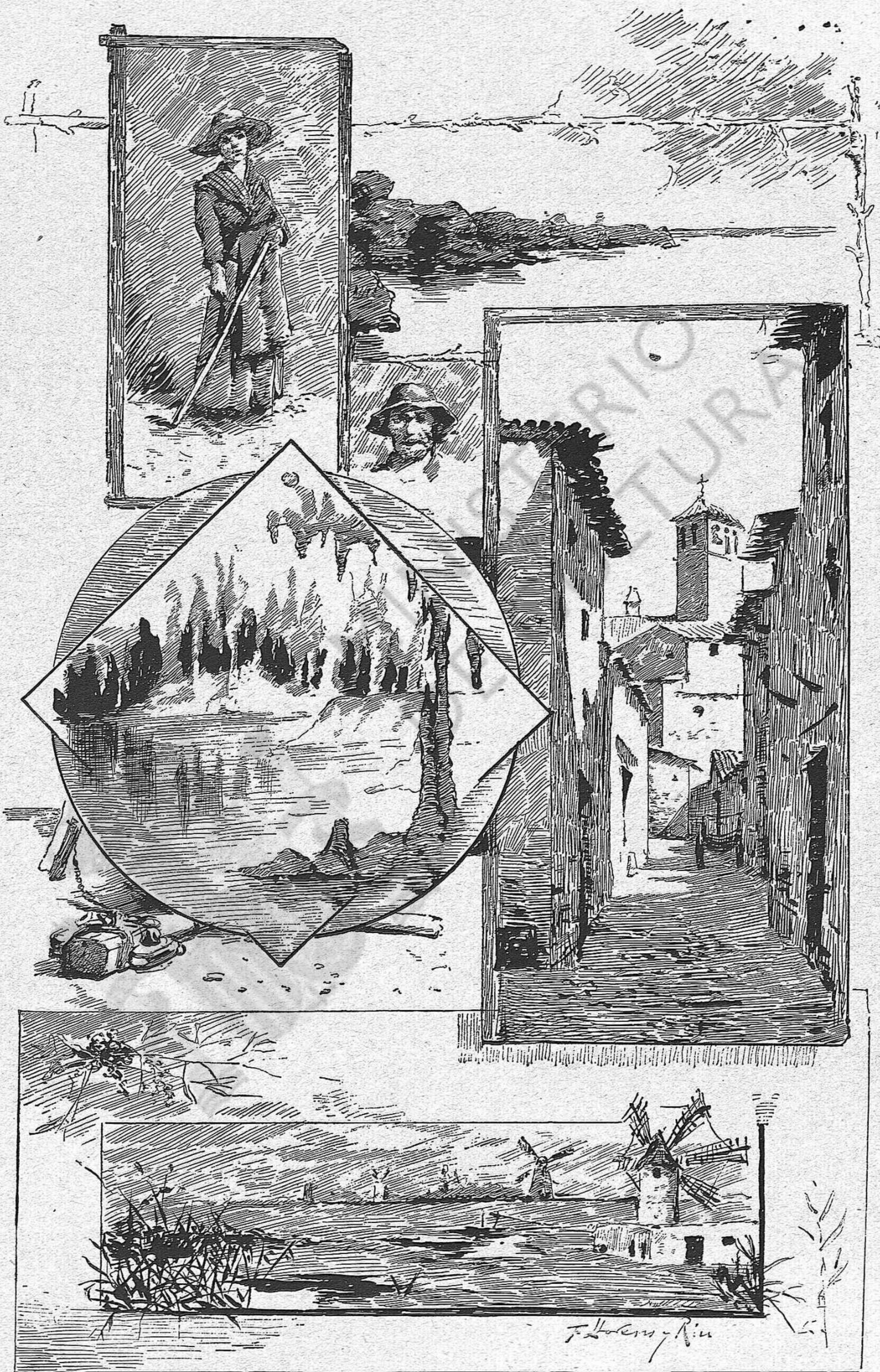
Coquetas á sa manera, no deixan de cuydar de sa persona en tant no realisan aquest somni daurat de tota joveneta, casarsè. La henna de que untaren sas mans deixa las unglas de color roja: de vegadas se tatuan algunas ratllas blavas sota 'l llabi y en los brassos á modo de pulseras: ombrejan sos ulls ab la pols de antimoni, que 'ls agrandeix encara y fa lluhir ab més brill: si per etzar cau lo vel del cap, tret pe'l vent ó estirat per distracció, permet veure penjant duas sedosas trenas de negra cabellera que cauhen á la espatlla.

A la felahina la apassionan los joyells de plata. Adornarse ab bracelets á las munyecas y al tormell del peu, y arrecadas que ab sa pesantés li esqueixen la orella, es una de sas delicias. Estima, ademés, entre totas las pedras preciosas, la turquesa, de la qual per molta que sia sa pobresa may deixa de portarne una en groixut anell.

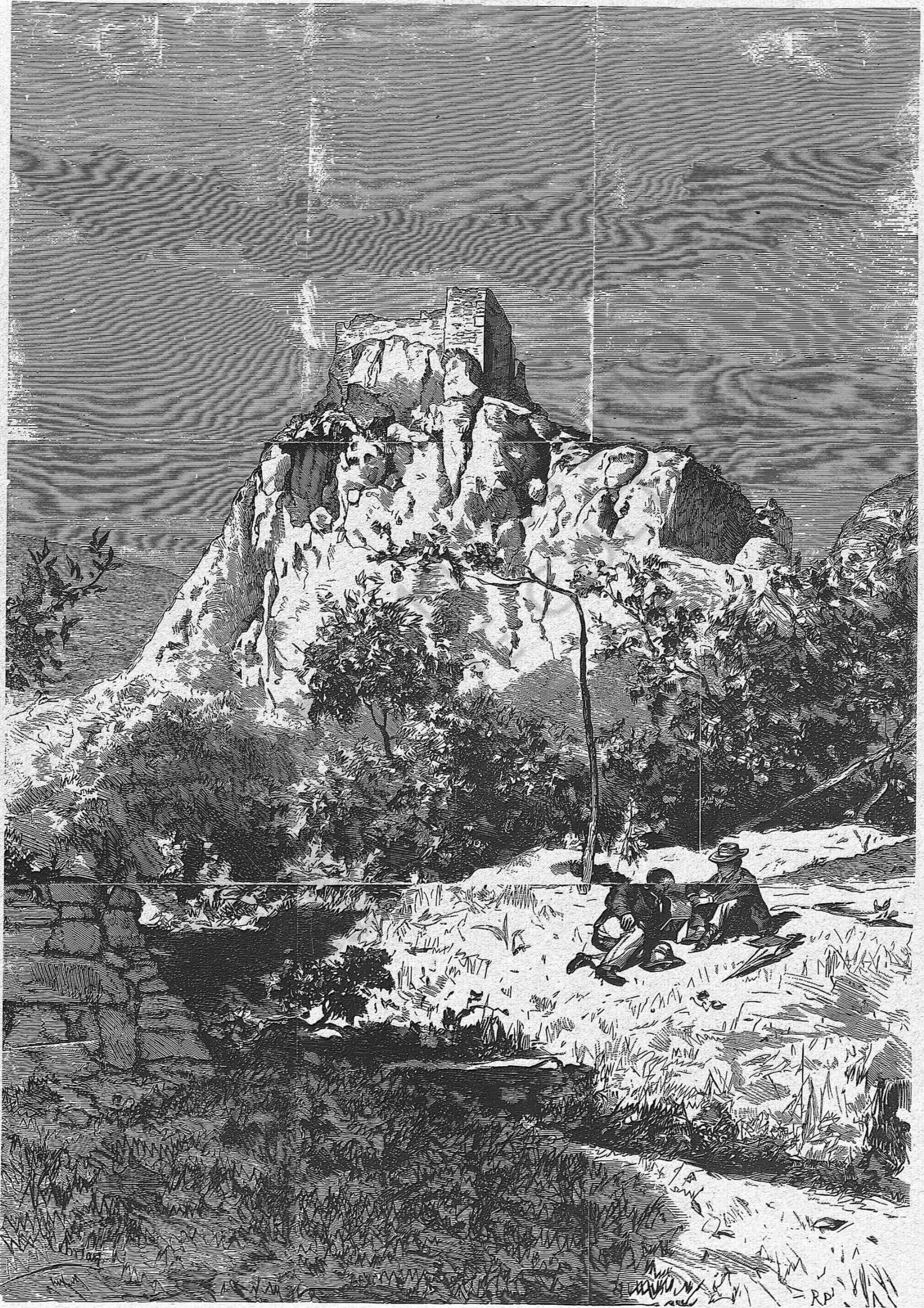
Aquesta época de sa vida es sens dubte la millor, perque ni sas ilusions son encar perdudas ni las esperansas mortas; però també es la més breu y curta. La felahina va jove al matrimoni, y un cop muller de casa, recomensan en la dona de familia los martiris de la infantesa, potser fets més crudels per las novas necessitats de la existencia. Lo pes de tots los treballs cau sobre sas espatllas. Lo marit, com bon oriental, té encarnada en la massa de la sanch la teoria de que 'l descans es la millor felicitat terrena: aixís no plany á sa muller ni busca aliviarla en las feynas més duras del camp y de la casa.

Es comú veure per los camins una familia en marxa, á peu la dona carregada ab gros fardell al cap, un nen penjat al coll y donant á un altre la mà, mentres son marit segueix darrera montat en l' ase y fumant ab tota calma. En los camps se reservan á las donas los treballs més penosos, y quan sota l' ardent sol del estiu ellas van á recullir lo cotó, arrencar la canya ó segar lo blat y fer las garbas, sovint se veu als homes sentats en cercle á la ombra de las palmeras, la filosa á la mà, filant lli ó fent mitja, seguint eixas conversas insustanciales que may acaban.

Y aixís passa la vida la felahina, vella als vint anys de edat, perque las fatigas la doblegaren com lo simun als bananers y la maternitat li doná totas sas penas, sens oferirli una sola de sas joyas. Quan trencada pe'l treball del día aquella dona entra á la cayguda del sol en sa cabanya, y prepara l' arrós y la galeta que serán lo sopar de sa familia, y acaba de enverinar ab lo fum de son pestilent combustible la atmósfera que allí 's respira, y dona 'l darrer cop d' ull á sos infants, y per fi entra l' ase, las ca-

RECORTS DE MALLORCA, PER FRANCISCO LLORENS Y RIU

LAS RUINAS DE LANJARÓN

bras, las gallinas, y 'l marit s'ajeu per terra, llavors, entregantse d'instint y sens passió á sos debers d' esposa, cada cop que sent despendres de son sér un tros de vida y atrancarse á sas entranyas una existencia nova, deuria preguntar absorta al cel qué feu ella, que ni estimá ni fou estimada, pera rebre eixa darrera consagració del amor que 's diu la maternitat.

¡Pobre dona! Tot conspira contra ella. La religió la creu imperfecte. La societat la mira com sér inferior. La familia la explota y la desprecia. En las classes altas es esclava del harem. En las esferas baixas es víctima del treball. ¡Qué mala estrella presidia 'ls destins del món la nit en que fou feta!

EDUART TODA

Egipte, 1884

NADAL

Deixa que la neu cobreix
com una mortalla 'l món
y 'l aucellet s' arruix,
mort de fret, de fam y son.

Arrecerats en eix sostre,
del foch al suau calor,
deixa inflamarse ton rostre
ensempe ab lo vi y 'l amor.

Acosta la copa als llabis
y en ella, ma vida, beu,
y brinda ab lo vi dels avís
per ton cor y pe'l cor meu.

Per tots quants en la rodona
del amor s' han assegut
y li han teixit sa corona
de perpetua joventut.

Per Jesús, nat en eix dia
per ser nostre Redemptor,
pe'l tendre infant que naixia
tan sols per morir d' amor.

RAMON E. BASSEGODA

Nadal de 1883.

LO PESSEBRE

(Acabament)

La senyora Agneta, cansada de sufrir en silenci per días y més días tal desgavell en sa familia, s' aventurá per un acte de virilitat, impropí de son estat xacrós, á veure si salvava l' establiment del precipici á que, per son comportament, l' abocávan pare y fill. Encará un vespre á aquexos, féntloshi veure com sabia que l' un malgastava 'ls diners á benefici d' un partit que l' havia entabanat proment ferlo alcalde, quan en realitat li constava que solzament venia aquella colla de mussols á passar la vetlla pera fumar un *purot*, que sobre tot l' ex-regidor, qu' ella havia descobert com era un mal casat, no pagava may; y que l' altre, jugant á tot hora, estava endeutat fins al coll y amenassat seriament per si no pagava. Tals foren las probas y rahons ab que assegurá lo que havia dit, que ¡oh fortuna! Deu tocá 'l cor del senyor Joseph, que 's mostrá com devia, amenassant á son fill de tornar-lo á posar de fuster en cas de continuar per tan mal camí. Lo noy, veient qu' anava de debó, respongué per sa part á totas aquellas filípicas demostrant que sols havia jugat per passatemp y qu' eran exageradas las noticias, en proba de lo qual se comprometia á no moures més de casa cap vespre y á cuydarse de curar lo dolor de sa mare ab una untura inventada pe'l menescal del *cuero*, qu' havia fet miracles.

Y en efecte, l' alegría ressucitá en aquella casa y passaren més de sis mesos en que 'l noy s' entreguá en acreditar la botiga, bromejant ab totas las noyas del carrer, y en Jaumet en embrutar algunas telas anant á apendre de pintar en lo taller d' un amich, y 'l senyor Joseph en inventarse un taulell nou pera reforma de la casa, treballantlo ell mateix. Molts diumenges comparexian á dinar plegats la filla y 'l gendre, ab la seva axerida nena, y fins s' hi dexava caure també l' entremaliat d' en Mero, y llavors era de véurer las bromas que treya á relluhir aquella venturosa familia, constituhintse en tan agradable quadro, que més d' una vegada tingué en Jaumet intent de dibuxarlo.

Peró á la tombada del estiu, no sé per quina manifestació de Barcelona, tant se remogueren tots los partits polítics, que 'l senyor Joseph se veié obligat, com á bon patriota, á anar al Cassino, del que no havia dexat de ser socio, pera véurer en qué pararia tota aquella masega. Allí trobá l' ex-regidor protector seu, que li explicá tot, féntlo clar com l' aygua qu' al endemá havia de caure 'l ministeri. Com al endemá no caygué ni al altre dia tampoch, volgué veure nostre home en quin diastre d' estaca s' aguantava tan fort pera no venir encara á terra, y son protector li assegurá qu' era perque 'l president havia estat malalt y qu' ara era cosa segura, per lo qual se tindria reunió diaria pera acabar d' organitzar lo partit. No faltá á la crida 'l gran polítich, y si primer s' escorria com més aviat millor, després torná á quedarshi fins á alta hora, encantat de la eloqüencia dels de la Junta.

La senyora Agneta, que s' ho veyá ja tot perdit, l' emprengué un dia ben resolta per segona vegada.

—¿Ja tornas ab aquells gandulots que 't llessarán á perdre? ¡Veurás quan vingui aquell saquejador de *puros* com l' escampo!

—¡Te 'n guardarás prou de ferho! Será 'l millor regidor del partit.

—¿No conexas que t' enganyan, tanoca? ¡Ferte alcaldel! ¿Veus que no pagas contribució y no 'n pots ser?...

—¡Ah! vetaquí 'l que 'm va dir l' altre dia l' adroguer al Cassino, y es perque 'n vol ser ell. Peró jo posaré una fusteria, y pagaré y governaré... Mira, no més tirant un embá á terra queda meva la botiga del costat. Jo faré de fuster no més per escarmentar á aquell llengut...

—¡Ah, tavalot! ¿ara vols nous negocis, cap de vent? Prou feyna tenim ab aquexa botiga, ¿y 'n vols duas?...

—Noya, es qüestió de punt y de partit.

—Déxat de partits y estigat á casa.

—¡Ca, á casa!... á casa s' hi moren. ¡Me deurias volguer lligat á las faldillas!...

Lo pitjor de tot fou que 'l noy estanquer, seguint l' exemple, caygué altra vegada en la mala costum d' anar als baxos d' un mal cafetot y d' anar á dormir á l' hora que volia, y 'l senyor Joseph no gosava reptarlo per por de rebre ell també. Y 'l cas és que ab tot y la bona venda arribá un mes, com havia presentit la estanquera, que 's tingueren de fer caps y mánegas pera quedar bé ab l' Administració.

Una nit trista y emplujada, en que las canals donavan l' aygua com si no valgués res, la infelís senyora Agneta, baldada de dolor, plorava amargament darrera 'l taulell de la deserta botiga. No era una sola la causa d' aquellas llágrimas: encara més que 'l reuma l' afigia l' horrible nova d' haver caygut soldat son segon fill, en Mero, y potser tant com aquesta la que li acabavan de dar, de que per falta de compliment ab un que havia respost per ells, los anavan á pendre l' estanch. Los singlots no la dexavan enraonar al comunicarho á son marit, y fins aquest estava á punt de con moures, quan saltá 'l noy á tréurels de dubtes dihentlos que 'l *timiente* respondria sempre per ell, y que per lo que toca á en Mero, tenia prou bonas relacions en l' exercit pera colocalo com un príncep.

La tristesa de la mare contrastava ab la alegría y animació de tot Barcelona, que anava á comensar las sevas firas de Nadal, sempre bulliciosas y d' un atractiu que potser las fan sense rival. Mogut per las sevas aficions y tant com axó pera probar de distraure á sa pobre mare, en Jaumet concebí la gran idea de rerovar las perdudas alegrías de la casa guarnint un pessebre gran, gran, fet de cartró pintat en comptes de suro, y tot era parlarli de siluetas, distribucions, perspectives, proporcions y posas ab que la bona vella quedava com si li parlés en grech. Tres días no més demanava pera dexarho tot llest si se li dava permís pera comprar figuras y alguna cosa que li feya falta; mes quin desengany rebé 'l pobre artista al sentir de son pare aquesta resposta:

—Per ximplerías estém; ¿hont surts ara ab cosas de xicots?...

Y á la vigilia de Nadal, en que 'l senyor Joseph correu adalerat al Cassino pera las eleccions de nova Junta, tingué l' enrabiada més grossa de sa vida al veure derrotada la seva fracció, quedant per lo tant lliurat de ser alcalde en lo dia de la próxima victoria del partit, per quedar proposat en lloch d' ell l' adroguer, enemich seu implacable y ab qui ja havia arribat casi á las mans en lo Cassino. Per acabarho d' arreglar, tingué de contemplar com l' ex-regidor y amich seu s' havia passat feya un dia á la fracció enemiga, sabent que l' havia bescantat d' home ignorant y d' ambiciós vulgar.

Bullint de febre y desesperat, torná á casa, ahont tothom era ja á dormir, menos l' hereu, que no havia vingut encara, y despullantse en dos minuts se llessá al llit, rendit y esbufegant com un criminal. La senyora Agneta, que no havia pogut cloure 'ls ulls, lo sentí arribar y li digué plorant com una Magdalena:

—Ja no tenim estanch; lo noy nos ha perdut. Entrapat com está, un empleat bestregué 'ls diners per ell al fer la *saca*, y com no l' ha correspost, tot ho ha espiat: y estém sense diners á casa!...

—Calla d' una vegada,—respongué 'l polítich,— y dígamho demá; pitjor patexó jo. ¡Vaya una nit d' infern!...

En aqueix moment la Catedral senyalava las dotze y una gatzara extraordinaria arribá fins á las orellas del senyor Joseph.

—¿Qué es aqueix escándol?—preguntá ab despit.

—Al pis de dalt, qu' han fet pessebre,—respongué sa muller,— y han llogat un ceguet que tota la nit que toca.—

Y efectivament, se sentia á las horas l' instrument qu' acompanyava un desgavell de veus cantant ab tota forsa:

Que li darém á n' el Noy de la Mare!...

—No sé com se permet amohinar als vehins á aquexas horas! —respongué contrariat l' ex-pessebrista. —¡Si jo fos alcalde!

—¡Joseph,—exclamá de prompté la senyora Agneta,— quin fret tinch!

—¡Jo ho crech, la glassada cau!

—¡Oh, quin dolor! —repetia entre dents la pobre dona; —¡d' aquexa no 'n surto!

—Ja 't passará, dona; axó no mata. ¡Dorm y calla! —li feu lo marit per última resposta.

Y mentres probavan tots dos inútilment d' arrencar lo so, 'ls arribava cada vegada més clara la veu estrident dels vehins que al pis de dalt cantavan entorn de son pessebre. Y la senyora Agneta, encóntintse entre 'ls llensols, plorava, plorava!...

JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS

EN MONTSERRAT

MEDITACIONS Y RECORTS

I

Sempre y quan, d' acort perfecta la fe, la rahó y la ciencia, contemplém lo magnífich espectacle

de la naturalesa desenrotllant tota la esplendides de llurs variades formes en lo apogeu de la vida de tots los organismes; y, partint de un principi únich, absolut y etern, divagant la vista en los infinits espays, fantasetja la imaginació recorrent los innumerable fenòmenos històrics y socials que constitueixen la vida d' eixa segona naturalesa en la humanitat; lo esperit del home sembla com si se sentís transportar a més serenes regions, y allí, nandant en una atmòsfera de perfums y resplandors, admira com en un panorama passar succehintse les edats, prepararse les transformacions, resoldrerse les grans catástrofes naturals y humanes, reconstituirse los pobles, combinarse les institucions, extinguirse les velles decrepites, desenrotllarse les noves families, enfonzarse en la pols de les enrunes les més sobergues grandeses, aixecarse de la última miseria los gegants de la idea; y tots eixos fluixos y refluixos, totes eixes onades bramadores ó cadencioses, tots eixos compassats enalsaments y ràpides caygudes, se succeixen naturalment com conseqüències lleghimes de la marxa ordenada dels temps; perque llavors ab lo criteri de la veritat y lo alé de la fe, no llimitém nostra rahó, en sí mateix concreta, a un fet, un espay, un temps, sinó que de cop y volta dominant sobre 'l conjunt dels fets, en la multitud dels espays y en la infinitat dels temps, contemplant a nostres peus un món que 's pert en la vellura dels segles, veyém a la humanitat anant de perfecció en perfecció, mesurant ab la balansa de la justícia lo valor dels successos; y aixis com aquilatém les necessaries revolucions del cosmos, lo curs dels astres, lo moviment y direcció de les corrents atmosfèriques y marines, y los abruptes sacudiments interns del planeta, quin foch central respira per ardentes boques de lava; aixis també pèsém fins al últim gra los impulsos humans, sonrihent victoriosos a quiscun átom de perfectibilitat que deixi en més la diferencia d' eixos dos restandos que representan lo passat y 'l present del home com subjecte y fi de la creació.

¿Ahont anirà lo esperit, sempre agitat per la inquietut del domini, si no deturan sos ulls les invisibles atmòsferes, com no sia a pérdrers en les regions il·limitades de la possibilitat, fórmula moderna y menys desesperant que 'l negre escepticisme del dubte? ¿Ahont anirà lo esperit en son constant afany de jutjar sobre les generacions, si no deturan lo propi y apassionat judici les indeclinables veritats psicològiques que solament la fe té en sí mateixa la potencia de il·luminar en sos més profundos místeris, en sos més foscos detalls? ¿Ahont anirà lo esperit si no llegeix en lo llibre de la ciencia més que per lo vidre de sa rahó deficient y enganyosa, pretenent exercitar tots sos problemas fora d' eixa llum puríssima que, com lo sol en lo sistema del Univers, no hi há tenebrositat que no il·lumine, ni transparencias que no embellesca, ni sers que no vivifiquen?...

La llum de la fe, vibrant en los enteniments, deixa percebre al esperit los divins acorts de la rahó y de la ciencia y a sa llum preclaríssima com si tornessen a realitzar-se, resol la intel·ligència los més difícils problemas, sens que en lo ardent gresol se perda l' átom més imperceptible, sens qu' en la lluyta del período d'ebullició dels elements se destruescan los uns als altres, sens qu' en la suprema síntesis se repel·lescan y xoquen contraries teoríes: puig aixis com en la foscor l' home camina a palpentes é indecís, fiant al tacte lo que no percibeix lo sentit propi; aixis en la plenitud de la llum camina ferm y segur, possessionat de sí mateix, fins al fi de sos destins. Y quant fie a la rahó lo análisis de tots los problemas, com qu' eixa llum és reflexada y vacilant, en lluyta ab altres llums de diferents intensitats, tant més circunscrirá sa esfera, tant més serán incerts los resultats de llurs investigacions, y obtant per la llibertat de la rahó en contra de la fe, perdrá la llibertat única del criteri en la elecció, fentse voluntariament esclau del error.

Dues son, per lo tant mateix, les amples vies que 's presentan a la intel·ligència humana: la fe y la rahó. Seguint la primera des la causal única, immutable, sempre preexistent, Deu, arribarém al fi de totes les investigacions en una successió lògica, perfecte, constant en abdues naturaleses, donantnos la unitat del principi y la llibertat dels medis, la positiva certesa de una conclusió estrictament lògica, severa, justa y racional. Seguint la segona, ó havém de entregarnos a la propia llimitada llum de nostra intel·ligència, ó havém de acceptar les de contradictoris sistemas: y ¡ay! de aquell que, reliscant en lo fons precipici del materialisme grosser, vulga aixecar la sua ánima vers los il·limitats espays ahont res posa obstacles a sa llibertat, puig d' erro en erro, de cayguda en cayguda, per remontarse a un principi sens principi, caurá en la més terrible de les negacions, la negació de sí mateix en la negació de Deu; y desde eixes caòtiques profunditats ni pot fundamentarse lo primer vagit de la existencia, ni extréndrers en lo panorama de lo infinit la obra del Etern sonrihent ab totes ses belleses, ab tots sos tressors, als may satsifets, mes sempre lliures desitjos de les pobres criatures.

Aixis divagava un dia ma pobre intel·ligència, mentres reposava un moment a la sombra de un gegant de granit de aspre pujada que des la font del portal, passant per la ermita de Santa Anna, dirigeix a la Serra llarga, camí que de Sant Miquel condueix a dalt de tot de Sant Geroni, en la històrica y típica montanya ahont lo adust catalá enllassá baix lo símbol de la unitat inmaterial y divina tots los més grans afectes de son cor, lo amor a la familia, lo amor a la patria y lo amor a Deu. Sí, era un jorn del Maig florit, mes de les flors més gayes, mes dels amors més purs, y per especial permissió de la Providencia mes de les glories més grans pera la moderna nacionalitat espanyola. Les primeres sonrises del renaixement a la vida se ufanyan en les ubagues exuberants de Montserrat, ahont a la cadencia de llurs fonts cristallines, formant mil cintes de plata, se juntan los melodiosos cants dels esporuguits auccells que, de branca en branca, 's contan per entre 'ls verts y amagats boixos les insidies del cassador y les atrevides volades de son etern enemich, rey dels ayres, que los espía des les altes cimes, mentres ensá y enllá buscan una fulleta pera son níu, un granet de aliment pera sa aymada. En la serpentina y bullidora corrent del Llobregat se retratavan aquí y allí los alts edificis ahont la industria apinya als fills del treball y als esclaus del capital; allá, lo pont románich quin arch central pot servir als moderns de tipo per sa solidés, bellesa y atreviment; més enllá los arbres seculars que senyalan com fites los termes de antigues senyorials propietats; més enllá encara y per moments y com ráfagues frenètiques lo pas d' eix monstro modern que, portant en sí tot un poble, comunica les ciutats ab los grillons de ferro d' eixes eternes paraleles que com lo mar y lo cel se guaytan alternativament sens juntarse jamay. Una marinada suau portava com en efluvi des lo fondo del riu totes les exhalacions amoroses de mil plantes aromátiques, y pareixia que al pasar entre 'ls estirats pins y 'ls nusosos roures y les arrodonides alzines y 'ls modestos boixos y 'ls blavenchs romanins, se entretenia aposta entre ses fulles pera millor impregnarse de sos deliciosos y afalagadors perfums. Ni un núvol enfosquia la inmensa volta del cel y son blau puríssim tornassolava, aclarantse per instant, de la mateixa manera que va aclarintse la rahó humana en quant van dominant los espays los resplandors vivíssims de la veritat: jamay ha tingut la palèta un blau més diáfano; jamay ha concebut la imaginació una transparencia més rosada; jamay ha somiat lo ideólech una unitat menys monòtona, y una monotonía més bella y una bellesa

més pura. Aquell cel igual, unit, brillant é immens, deya:—Jo so lo cel del Etern; jo so la gloriosa corona de l' emperatris de la Thebaida catalana; jo so 'l manto puríssim que ombreja una historia de xexanta segles escrita ab los gegantins caràcters d' eixes crestes despullades que testimonian los períodos de la creació, les eres dels treballs, les épques de les formacions humanes y les apoteosis de les grandeses que foren, preconisant les que han de venir.—Aquell cel sens bromes, de sens parell claretat; aquell cel que comensava en lo infinit pareixia com que per moments se atansés fins besar les crestes dels conos y piràmides que des lo seno de la terra surgiren en instant felís, pera que servissen de empori a la que regna en ell com mare amant de la humanitat redimida.

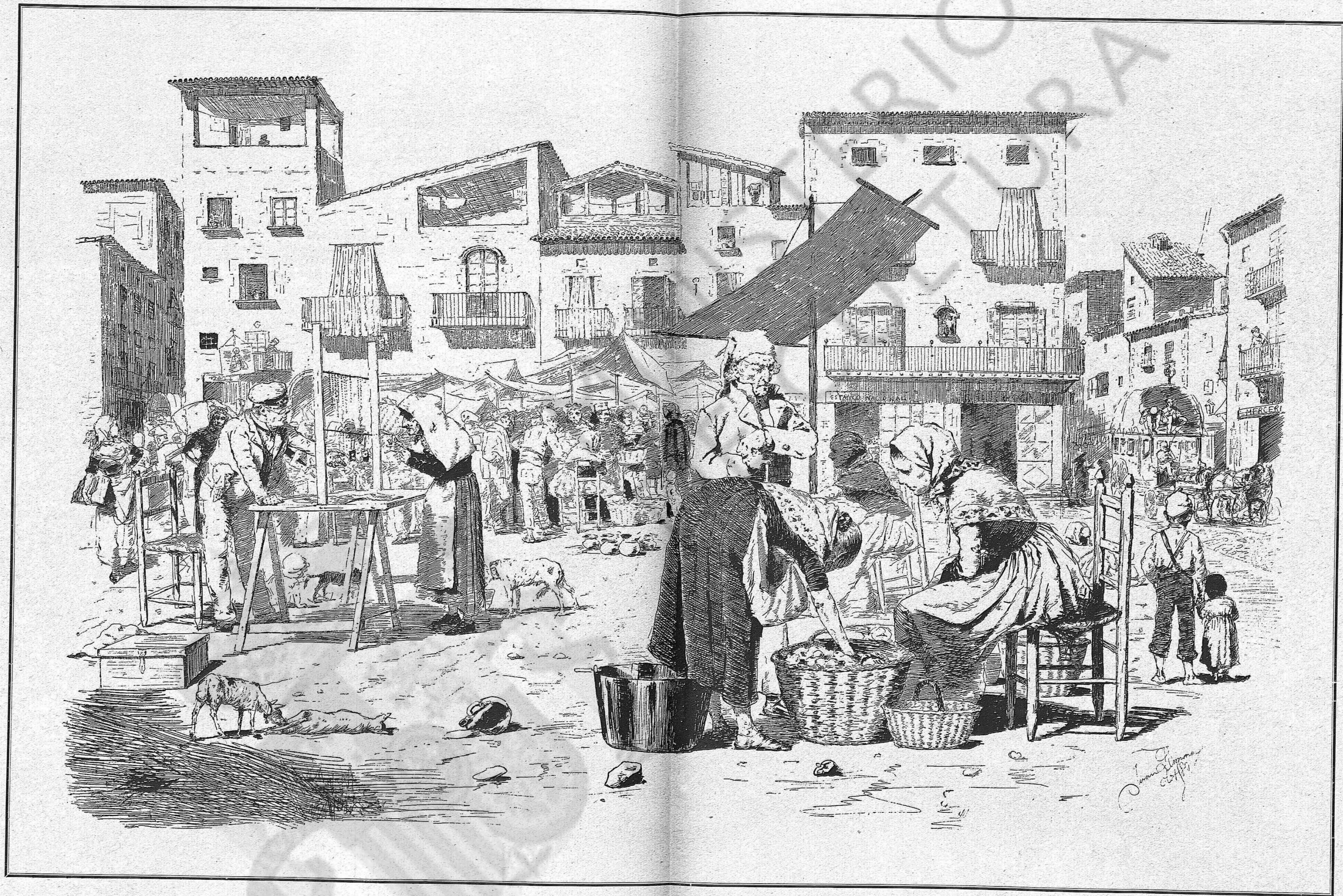
II

Jamay vegí tanta bellesa en lo cel; mes jamay tampoch havia vist la montanya tan hermosa, ni 'l santuari tant espléndit, ni les immenses planures, ni les fondes ubagues, ni les llunyadanes montanyes, ni les atontolladores ciutats tan plenes de llum, tan saturades de vida, tan resplandents, tan serenes, tan calmes, tan sossegades en sa perenne agitació y moviment. Lo sol brillava en lo espay, descomponentse en milions de raigs de llums de color, y al ferir en les superfícies de aquells colossals monuments monolítichs produhian alretants sols que enlluernavan la encantada vista, semblant quiscuna superficie un món, quiscun raig un sol, y quiscun espay un cel, quan un efecte prismátich no fantasetjava incendis terribles ó 'l conjunt de mil vesubis, amenassant lo deliri a la creació.

¡Y cóm gosava l' ánima contemplant allá ben lluny, en los últims confins, les platjes enamorades de aquell mar interior que sonriqué als atreviments de aquells primitius pobladors de la Thracia, de la Scythia y de la Grecia, augusts patriarcas del Orient de nostra vida!... Encara recordo aquells moments d' expansió dolcíssima en los que veyia passar davant mos ulls l' Egipte, l' Assiria y la Media, nómades en sa essencia y que foren lo fonament de tants y tants pobles. No afalagaren ma imaginació les faules de Tubal y de Tharsis, mes se anegá complascuda en les epopeyes helénica y románica, perque en elles hi trobá la veritable font, lo fonament cert, indubitable, de sa génesis, de sa grandiloqüent historia de la Édat mitjana, de sa vitalitat miraculosa en la Época moderna.

A la esplendorosa llum de aquell matí de Maig contemplí posar los fonaments de nostre sér polítich als Ausetans y Laletans, Cosetans é Ilercaons, Turbulenses y Celtibers: y vegí sortir del fondo de la mar serena, Empurias y Tarraco la bella, Juncaria y la sens parella Gerunda; la que deuria ser sabia Ceressus, la fidelíssima Jelcos, set voltes predestinada a les flames, la encantadora Valentia, la heroyca Saguntum y ensemps que Ausa, Bergusia é Ilerda, la sultana de les sultanes, la gloriosa Barcino, futur centre que havia de portar la vida a totes les riberes mediterrànees.

Des mon banch de pedra ovirant lo Pirineu nevati vegí com abandonavan les desolades terres del Don y del Danubi innumerable hordes que, cayent com nuvolada damunt lo disolut imperi, atravessaren sos feréstechs portells, pera despenyarse a manera de condors sobre aquelles naixentes societats: y víctimes del furor les vegí alsarse després de la invasió arrambladora, fins que l' avinguda africana en son victoriós desbordament tot ho enrotllá fins pararse en les asturs y cantábriques montanyes, deixant com per miracle una reconada del Pirene, pera que servis de núcleo a la formació de les noves societats: y des allí vegí surgir a la veu de Ludovich lo Pio a Bera y a Bernat, a Berenguer y Aledran, a Odalrich y Wifred lo Pelós, y després d' embadalirme en la paradisiaca llegenda dels Wifreds y Bor-

LA PLASSA D' OLOT, PER JOAN LLIMONA

rells, dels Suniaris y Berenguers, me sentí desmayar ab les epopeyes dels Ramiros y Alfonsos, del Peres y dels Jaumes, dels Joans y dels Fernandos.

Mentres lo sol arribava al zenit, també mon esperit se'n pujava en ales de tanta gloria, y mentres ne contemplava als Roger de Flor y Roger de Lluria y als Folchs y Cardonas lluytant per son Deu y per sa patria y per sa dama, escoltava extasiat los cántichs dolcissims de sos populars trobadors, los ecos virils de sos inspirats poetes, los profundos conceptes de sos filòsofs é historiadors y la altíssima sabiduria dels que en continuades vigílies escrigueren llurs códichs venerandos. Sí, en aquells instants solemnes en que'l sol formava una garlanda sobre'l monument de Wifred, jo, pobre de mi, llegia escrits entre'ls raigs de sa llum ardenta los noms inoblidables del enamorat Ausias, dels emponents Lull, Vives, Montaner, Moncada y altres en nombre infinit, y en lo bell mitj del foc de sa eterna flama los immortals de Claris, Fivaller y Vinatea sostenint ab sas mans los renomats Usatges y les envejades Costums de mar, fonament de tots los códichs mercantils del món.

Les campanes del monastir ressonaren en les fondalades de la montanya, senyalant lo pas del sol per lo meridiá, ab un reclam pe'l cor; y aixecantme sobre, descobert lo front, resí, sí, sabis y filòsofs al us; resí per los héroes que foren; resí per la pau de aquell enclós sacrossant, y resí per los infelissos qu' en tristos moments de febrosa bojeria ompliren d' enrunas aquells valls que fa mil anys ¡mil anys! repeteixen los cántichs de gloria que Deu inspira al ánima cristiana exaltada per l' amor de patria.

Tornat al món de la realitat, passegi al entorn la vista, may cansada de tanta bellesa, y mentres lo sol anava baixant, seguí de una en una totes les serres que separan les diferents comarques del artich comtat; dirigí un recort á la náyade del Mediterrá, la captiva Mallorca, y confonentse ab los llunyadans vapors, detinguí ma memoria en los encisadors jardins que besa'l Turia. Llavors preguntí á la Torre de la minyona com subsisteix encara en la histórica fortalesa, si ni subsisteixen llurs senyors, ni subsisteixen aquells privilegis que enalsaren tant als Cardonas; y á les hores un xisquet agudíssim, llarch, ronch, estrident me respongué qu' en los temps de la igualtat de drets no hi caben aquelles aristocracies, ni á les immenses necessitats de avuy servirían aquells esforços geganteschs com los de Ramon Folch III, salvant en Nápoli la corona de Alfons lo quint de Aragó. Llavors preguntí als innombrables convents qu' ensá y enllá descubria per qué no ressonaven encara en ells los cántichs de hosanna de les passades centúries, y espirals altíssimes de fumareda que s' extenia en los ayres, perdentse en lo infinit del espay, me respongueren dihent: — Vet' aquí los convents del segle dinou: escolta'ls cants de llurs cenobites y de llurs relligioses; potser te obliguen á taparte les orelles; en eixes quadres interminables milers de families hi troben lo pa, guanyat ab la suor de son front; mes no s' hi respira lo alé de la llibertat verdadera.

De la época de pedra á la época de ferro la humanitat doná un pas de gegant: y de día en día, de hora en hora creixent sas necessitats, han exigit nous y més grans esforços. De la época de ferro á nostra época, ¿qué s' es fet del món? ¿qué s' es fet de les societats? Aquí, baix mos peus, contemplo la obra fundada per Wifred, lo segle ix: sos edificis son altres, mes lo fondo y la forma de la institució encara viuhen: á son amor encara s' respira en los ayres la llibertat y'l dret de nostres códichs, trepitjats per Felip V: en totes ses ubagues s' hi gosa encara de aquella fresquedat que brollavan los conceptes dels cantors de Clemencia Isaura, y eixos conos y piràmides semblan encara altres tants monuments que passen per damunt de les edats pera cantar eternament la noble fermetat dels Fivallers y Vinateas.

Aquí fins en los boscos s' hi anega l' ánima ab los perfums de la Catalunya de Borrell y de Roger de Lluria; mes apartant la vista enllá d' enllá de l' ombra de son enclós, fins les fulles que s' mouhen en los arbres sembla que s' gronxan ab lo indolent compás dels ayres de Castella.

Passan les hores en dolcissimes abstraccions: lo espay comensa á cubrirse de vapors y lo sol se'n va á tramontar la llunyadana serra. Y ¡cóm es hermos Montserrat en aquest moment! La *pubilla*, sa eterna companya, s' exten en sa falda: arrastrantse dolsament, pujá fins les escarpades crestes: páras' un instant damunt d' elles, avara d' eternisar lo bes de sa divina despedida, y desapareix per fi en lo més alt del cel, com si fos lo mateix esperit de la montanya.

FRANCISCO DE MAS

LA RONDALLA CATALANA

Patria. Fides. Amor.

¡Salut! só la Llegendá, la popular rondalla,
de tots prou coneguda, del qui cantant treballa,
y del qui viu en l' oci del palau.
L' eura cenyint que en l' enderroch s' aferra,
canto les velles gestes de la guerra,
canto l' amor, amiga ditxosa de la pau.

Sobre'l passat, á estendre vinch un vel de poesia
ab los bells raigs que llansa lo sol; al mori' l' día,
dels temps ja fuyts endauro la buydor:
lo cert, ma fantasia, ab lo fals lliga
y sé un bell fet per cada historia antiga,
per cada munt de runes tinch, flayrosa, una flor.

Y així es com á hostatjarme ve en son casal lo noble,
y á ses festes me crija y á sos aplechs lo poble;
y'l vell igual que'l nin á ohirme ve.
En tots los cors ma veu dols ressó hi troba,
si somrisents recorts d' amor renova,
ó si en los pits ve á encendre lo foch de patria ó fe.

Nada só en Catalunya; ¡salut! de ses montanyes,
tallada en les fagedes n' es l' arpa ab que acompanyas
mon cantar tendre, si d' aspriu accent.
¡Oh! ¡cóm prop vostra llar mon pit s' aixampla
quan m' hi feu lloch, lo cercle fent més ample,
¡germans! en les nits fredes d' hivern quan bruñz lo vent!

Allí á mon plaher recompto, mentre'l caliu ne dura,
mes histories, que tenen tota la flayre pura
que s' respira entre'ls pins del Canigó,
ó en los sots del Montseny plens de boscuria,
ó entre'ls boixos cuberts de flor dalt Nuria,
ó en Montserrat, ahont l' ayre perfumas del timó.

Recompto com ses balmes m' han óbert les Alojes,
com del Ter sota l' aygua som estat de les Goges,
en lo palau que hi tenen crestallí;
ahont llurs cantars, potser més bells que sabis,
ne som aprés de sos mateixos llabis,
cantars que folls ressonan, entre'l bruyt del festí.

Com veig les dones d' aygua, que estenen roba blanca,
vora dels gorchs, ahont l' aygua de enlayrats cims s' estanca
en lo cingle aspadat de Vallderrós;
ó bé les bruixes, que en caterva alegre
veu en Gualba juntarse, lo Gorch Negre,
entre'ls aulets feréstechs, dalt d' un puig alterós.

Com som vist en Banyoles, en nits clares de lluna,
ixer les encantades del cau d' alguna astuna,
y aprés d' amunt l' estany son ball festiu:
y com ab ses serventes fent sardanes,
al peu d' esfondrats murs y barbacanes,
veig Guilleuma, la dama que fou de Montsoriu.

L' ayre, la mar, la terra, m' obren los seus reyalmes;
jo conech los misteris dels rius, los monts, les balmes,
vegi al diable fe'l pont del Llobregat:

y á la que'l cap feya tallá al Baptista
Herodia, mori' escapsada he vista,
lo glas al esquerdárseli, del Segre congelat.

Jo he vist, com de gitarhi tan sols una pedreta,
en lo Rosselló, alterars d' un estany la aygua quieta,
y venen aprés núvols, llamps y trons;
y en mitj d' una catifa gran de sorra,
de kloripes alsarse he vist la torra,
quan del estany de Salses som volgut guaytá' al fons.

Vegi en la Malacida, á uns pastors, engegarme
llurs cans envers uns pobres, y lo cel trasformarne
en rochs los xays y gossos y pastors;
y les coves ne som recorregudes
de Ribas, é hi som vist les ombres mudes
de encantats reys, que guardan grans tresors.

Jo'os puch dir, puig de patria ne só'l més vell trobayre,
los fets maravellosos que de Karl, l' emperayre,
també un jorn vaig dictá' al bisbe Turpí:
vos diré com prengué als alarbs Geroná;
y com llavors lo cel llurs fets corona,
deixant veure altra volta la creu de Constantí.

Alts monts que esborancava Rothlá ab sa pesant massa,
vos mostraré y clavada que encara es en la plassa
de Massanet, la barra que hi llansá:
y'l lloch sé ahont los castells, un temps, s' alsaren,
ahont los Nou de la Vama s' hostatjaren
los Nou de Cathaló, que al país nom doná.

Se cóm va occí' la fera, de vencer impossible,
que en lo Vallés deixaren los alarbs, la terrible
espasa de en Soler de Vinardell:
y cóm en Sant Llorens de Munt, ahont troba
lo comte Jofre al Drach dins de sa cova,
sabé ferí' en les dures escates de sa pell.

Cóm caygueren les testes un jorn en Barcelona
de Borrell y llurs nobles; cóm mort se du á Geroná
Cap d' Estopes, d' astor fidel seguit.
Y si'os plau una historia més plascenta,
de Berengué' os puch dir la acció valenta
quan salvá d' Alemanyá la emperatriu, ardit.

Si fets més vells encara voleu, jo al bon cronista
dels primers reys d' Espanya donguí la llarga llista
que comensa en Tubal, net de Noé.
D' Her y Atlas per mi s' saben les gestes;
per mi regná Geriód, rey de tres testes;
Barcelona en Alcides, per mi un fundador té.

Les tradicions piadoses, davant les que s' humilla
y ab les que fins referma sa fe la gent senzilla,
la fe que es garantia de virtut,
jo habillo dels estels ab la llum pura,
del lliur ab lo perfum y la frescura,
y per mi, ab ser tan velles, noves sempre han sigut.

De més d' un gran cenobi la historia en mi comensa;
y mon recort invoca qui santa prometensa
á alguna antiga imatge fa devot:
y mes cansons, ahont ve la fe á lluhirhi,
retrau lo peregrí, qui á oferí' un ciri,
puja fins á la hermita, en compliment d' un vot.

Per mi, recorda encara, qui á Scala Dei fa via,
la escala que allí veyá N' Anfos d' Aragó un dia
pujanthi ángels de llum, vestits de blanch:
y amostro encar' la font que obrí la crossa
de Sant Magí, y ahont existí sa fossa
roses que encara hi naixen, ab taques com de sanch.

De Sant Martíná conto, com al ser prop Banyoles
s' ohiren les campanes, brandant per elles soles,
com les de Vich, quan veyan á Calvó,
com Sant Mer ab la creu la fera amansa
que occir no pot de Carlemany la llansa,
y com un colom duya Sant Fortiá á Torelló.

De Garí puch contarvos lo crim y penitencia,
y'l miracle ab que un día volgué la providencia
que la Verge s' trobás de Montserrat:
y com entre ses llanties may cremava
la del rey moro, des que avis donava
un ángel, que d' encéndrela, lo món fora esfondrat!

Cóm envers Barcelona per mar son camí feya
Sant Ramón en sa capa, nou lleny que quan lo veyà
lo guayta no 'l coneix, des Montjuich:
cóm de fidelitat deixant notori
exemple, Perellós va al Purgatori
per veure si Saul n' era, lo rey Joan, son amich.

Per mi, les cançons belles populars son dictades;
y tristes casi sempre vaig trobar ses tonades
ahont del terré lo geni encarnat n' es:
les que al capvespre quan lo cor s' anyora,
ab lo paysatge 's diuhen tant bé y l' hora
quan les entona, ab pauses, la nina de pagés.

Quan canta que prenentne aygua beneyta, un día
les piques se li tornan flors á la Agna Maria,
la robadora del amor gentil:
y cóm tres estudiants dintre Tolosa
foren penjats en forca vergonyosa
perque á una ingrata nina n' ascoltà 'l jutje vil.

O bé que vora 'l mar brodant una donzella
dintre una nau entrava per triar seda vermella
y 'l nauxé, un príncep, se la endú en sa nau:
y cóm en nit de tempestat desfeta
¡vágans Deu val! á sa lleial viudeta
demana hont té ses filles lo damnat comte Arnau.

Aixis com dintre 'l cälzer d' esclafada poncella,
per ses flayroses bresques ne trau la mel la abella;
la mel hyblea de mos ruscos d' or
vaig jo á libá' en les flors de la poesia;
y en perfumades bresques d' armonia
ne faig que assaboresca lo poble sa dolsor!

Y quan passar bells quadros ne faig á vostra vista;
quan parlo á la vostra ayma, ab alguna historia trista,
quan vos diga d' amor conte festiu,
no somrigu ab mofa á mes paraules:
no follia cerqueu sols en mes faules,
no 'm mireu com á vella que no sap ja 'l que 's diu.

No sols de pa en la terra los homens han de viure:
es que la fantasia, fent Deu que volás lliure,
deu sempre estar subjecta á la rahó?
Es que esclau, més que hereu de la ciencia
l' home, segons lo que sa inteligencia
com á útil li senyala, deu tindre sols per bo?

¿Per qué donchs, Deu, tañ sabi, creá ab lo món la armonia,
ab l' horror la grandesa, ab la nit la poesia,
y ab lo jorn la daurada llum del sol?
¿Per qué habillá les flors d' olors y gales;
per qué pintá del papelló les ales,
y ha fet que quan tot calla ne cante 'l rossinyol?

Perque ell que en la nit bruna los estels ne ve á encendre
y sobre les flors mortes mantells d' argent ve á estendre,
y ab les boyres fa l' arch de Sant Martí:
feu la poesia á l' ayma necessaria
tant com al cor l' amor y pregaría,
y com al front la pensa ab que l' home ennoblí.

Perçó jo, que poesia só també, per companya
me vol l' home á qui hostatja solitaria montanya,
ó sobre 'l mar sols aygua y cel ne veu;
lo qui, allunyat de son país, s' anyora;
lo qui desengany tristós d' amor plora;
tot qui té cor y estima, tot qui treballa y creu.

¡Salut! quan coronada de l' eura de les ruïnes,
y ab flayroses violes y fresques englantines,
jo vos vinch á parlar de la avior:
feu lloch á la Ropdalla catalana,
que per mi reviurán sempre ab ufana
los sentiments de patria, de fe santa y d' amor.

JOAQUIM OLIVÓ FORMENTÍ

LA MÚSICA

Y SA INFLUENCIA EN LAS SOCIETATS ANTIGAS
Y MODERNAS

Per lo desenrotllament que alcansan las bellas
arts nos formém una idea aproximada del avansa-

ment moral de las rasses, y d' entre las bellas arts
que despertan en nosaltres la activitat de la dolsa
facultat de sentir, sols una será objecte de detinguda
consideració en lo present article, per judicarla de
decisiva influencia en la manera d' ésser de las
societats antigas y modernas.

Hi há alguna cosa en la reduhida cavitat del cer-
vell humá, que fou concebuda ahir, que 's modifica
avuy, que 's perfeccionará demá y que no arribará
may á desaparéixer. Es aquesta cosa lo ideal de lo
bell, l' aspiració al infinit, sintetizada en la música.
Adhuc entre mitx de las teorías més abstractas de las
antigas filosofías, s' hi troba aqueixa filla del senti-
ment, germana de la poesia y amiga del amor, per-
que ella sola es la expressió perfecta de l' organisació
dels pobles, lo reflexo de son clima y l' eco de sa ci-
vilisació. Imatge fidel del país ahont naix, lo mateix
en la India qu' en la Xina, en la Arabia qu' en la
Grecia, en Italia com en los pobles celtas y germá-
nics, la música es l' expressió genuína, la forma
qu' embelleix la tradició, aqueixa poética historia
parlada, que las generacions se trasmeten sens pa-
rar las unas á las altras.

Desde que s' adoptá 'l género diatónich per Sant
Gregori, desde 'l coneixement de las melodías de
Sant Ambrós y l' invent del diapason, adaptat per
Guido á la primera estrofa del himne *Ut queant la-
xis* de Sant Joan, fins als nostres días, Gluck, Mo-
zart, Haydn, Beethoven, Meyerbeer y tantas altras
eminencias del diví art crearen incansables en lo
camp filosófic-musical, melodías pera totas las áni-
mas, ecos pera tots los cors.

La música antiga, considerant sos graus de pro-
grés al igual del que alcansaren las societats primi-
tives, era un soroll bárbaro que avuy nos faria esgar-
rificar. Los egipcis la empleavan preferentment en los
funerals, los hebreus en sas pomposas cerimónias
religiosas, los grechs la tenian pe'l do més inme-
diat dels deus, los romans, comptanthi 'ls empera-
dors August, Tiberi, Calígula, Claudi y Neron, la
cultivaren ab afany, y 'ls italians, los fills del país
clássich de la bellesa, després d' acceptarla com
un llegat de la Grecia, arribaren, travessant vuyt se-
gles de barbarie, á empunyar lo ceptre del art musi-
cal en lo món civilisat.

La música ha sintetisat sempre las aspiracions
dels pobles y 'l caràcter de sos habitants; grave y
profunda en Alemanya, tendre y apassionada en Ita-
lia, lleugera y enjogassada en Fransa, voluptuosa y
ardent en Espanya, respón á totas las filosofías, y
omple 'l buyt que si no la coneguéssem se notaria
en las llenguas humanas al expressar las passions.

Desde l' importació de las arts gregas á la penín-
sula ibérica s' ha cultivat en aquesta ab ardor, per-
que l' instinct musical se troba maravellosament des-
enrotllat en los pobles del Mitxdiá, se respira en lo
ayre, se sent en l' atmósfera, s' absorbeix ab la llum.
Además, la dominació arábica 'ns deixa d' ella fonts
riquíssimas. Lo geni arábich, eminentment artístich,
nos llegá aqueixos cants avuy populars en Aragó y
Andalusia, cants concebuts pe'ls fills d' Agar en los
caldejats sorrals del désert, sota 'ls raigs ardents d' un
sol abrasador, voluptuosos com las promesas *huris* de
Mahoma, apassionats com un cant d' Osian, rohents
com lo foch que corre per sas venas, fogosos com
sa naturalesa volcánica; cants qu' en alas del *simoun*
dels temps han saturat ab sas armonías y fecundisat
ab sas inspiracions l' árit desert de la conciencia
humana.

Així com lo bressol de la música francesa 's
gronxa al só dels dolcíssims cants entonats pe'ls
antichs trobadors de la Provensa y Languedoc, l'
espanyola 's destaca d' entre las boyras de la ven-
suda Arabia, sas melodías ressonan encara en los
murs de l' antiga Córdoba, y l' eco ploraner de la
guzla moresca s' escorre tristament, á pesar dels se-
gles trascorreguts, pe'ls archs afligranats de la ma-
ravellosa Alhambra de Granada, l' eden d' Anda-
lusia, lo perdut joyell del islamisme; ¡com si plorés

l' ausencia de sos antichs senyors, com si demanés
que un raig de sas passadas glórias se reflectís en
los marbres que adornan las tombas de sos antichs
reys!

Llevors de totas las rasses, ideas de tots los segles,
conceptes de totas las generacions y alenadas de
tots los temps forman la nostra naturalesa moral;
per aixó la música espanyola, prescindint y tot de la
popular, la filla del estudi, guarda notables reminis-
cencias de son origen arábich.

Lo fácil ritme de la música del poble afalaga las
orellas d' ell mateix al despertar á la vida; impres-
sionable y fantástica, sas variadas modulacions, sas
armonías infinitas s' aixecan cap al nostre hermós
cel, gemegan confosas ab la ramor del mar tranquil,
y desde 'l bressol comensan á infiltrar en nostre
sér moral, ensemps que las primeras nocions del
art de viure, las primeras de la ciencia de sentir.

Espanya es artística per naturalesa, sa música naix
de l' impressió del moment, parla al cor, no al cap,
abans que tot respón al sentiment; per aixó totas las
classes de la societat senten sa influencia. Es abso-
lutament impossible que la rahó humana concebeixi
una idea, sens que en son desenrotllament recorri
á la música, proba evident de sa innegable utilitat,
puig si 'l nostre natural egoisme trobés alguna cosa
més acomodaticia á sos usos y costums pera substi-
tuhirla, la aculliria partint del principi innovador, in-
herent á totas las rasses.

L' amor, l' eix poderós sobre 'l qual gravita l' ar-
monia universal, eterna vida de las ánimas, creador
de las societats é ideal de lo infinit dintre 'ls límits
de lo caduch, adapta á la música sos variats carác-
ters, sas múltiples manifestacions.

Al cercar esplay pera l' ánima, repós pera l' inte-
ligencia, acudim á la música: la alegría qu' en certs
moments anima al esperit, se reflecteix ab sas mo-
dulacions, perque una festa sense música sería trista
com un día sense sol. Si l' ardor bélich s' ampara
de las masses populars, ella es la manifestació ex-
terna de sos guerrers instints, perque la música há
estat sempre considerada com una necessitat imperi-
osa de l' ánima. La Roma gentilica li tributava
entussiate cult, la Grecia arribá á divinizarla y en los
temps moderns la considerém aditament obligat de
tot acte important. Ella presidia als sacrificis pa-
gans; los gladiadors y 'ls mártirs eran acompanyats
per ella al circo, y la música no faltá en los brillants
torneigs de la cavalleresca Etat-Mitja ni en la boda
del més humil remensá.

A tots, grans y petits, nos uneix un mateix dolcís-
sim sentiment quan l' ánima extasiada 's delecta en
lo món misteriós de las armonías, y per tant, al veure
'l predomini que per tot arreu té la més bella de
totas las arts, cal confessar que si en lo món conce-
bim alguna cosa superior á lo tangible del nostre
planeta, sobreposantse á las evolucions fadigosas
del temps, si 'ns es precís donar un nom á aqueix
sentiment que naix ab l' home y palpita en l' esperit
de totas las societats, l' anomenarém senzillament
música, incapassos de trobar nom aposta y digne d'
aqueixa tendencia misteriosa, veritable poesia de l'
ánima, sense paraules que li prestan ruda forma, y
que sols emancipantse dels límits marcats á tots los
idiomas ha lograt dominar per complert lo cor.

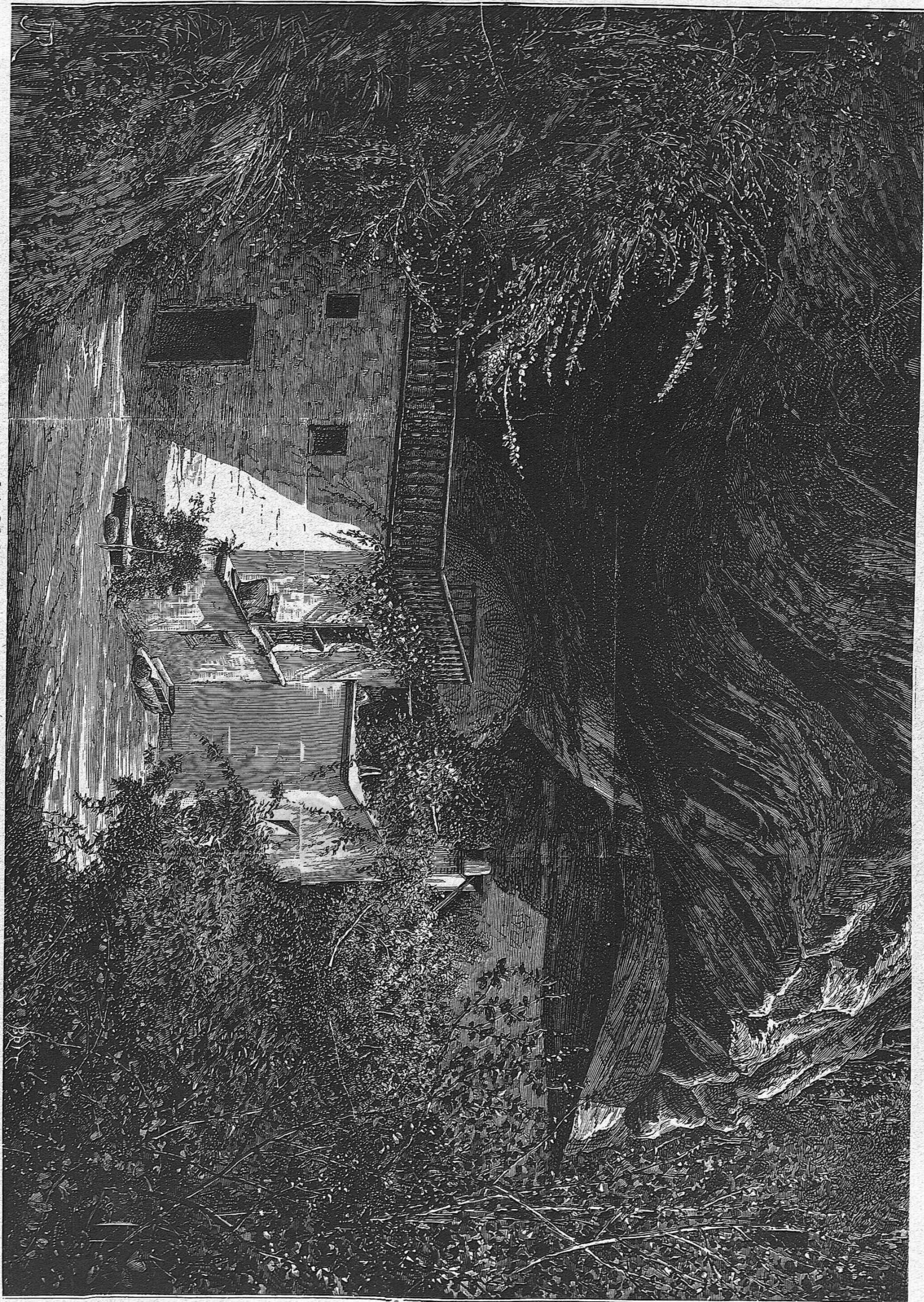
¡Oh música! ¡qué es lo que no cap en tu, noble
filla de tots los temps, digna hereva de totas las ge-
neracions, eterna poetisa de totas las etats y subli-
me intérprete de l' humanitat en sas aspiracions
infinitas!

Es completament impossible definir ton sér mo-
ral; valentse del mesquí llenguatge humá, pera con-
seguirho falta en tots los idiomas grandesa, en totas
las criaturas inspiració; perque tu necessitas la con-
movera eloqüencia del silenci.

JOSEPH PUJOL DE COLLADO

Madrid, 1885

LA COVA DE LA VERGE, A INFIESTO

LA BOFETADA

(Continuació)

Lo temps passava, ni un ni altre 's removían. L' Agneta senti impuls de córrer y caure agenollada als peus del marit; però son orgull s' hi rebelá. Això no era perdonar, sinó demanar perdó, y la primera ofesa era ella. Tot altre pas, li feya por; la quietut de son marit era amenassadora.

Per fi, aquest reaparegué en lo brancal de la rebotiga, y al veure á l' Agneta en la mateixa actitud, avansá, la tirá d' una revolada á un altre recó y tancá 'l portal. L' Agneta 's vegé morta.

— ¡Ah! — feu ell, creuhat de brassos. — La moscabalba!... Ja tens sòrt de la sòrt... Ja ho sabs que no m' agradan los escándols... ¡Y per això he tingut de passar una nit á la serena! ¡Mal llamp!... —

En Llorens avansá, imponent, cap á sa muller; aquesta no aixecava 'ls ulls de terra, tremolant com l' anyellet al piló.

— ¡La mestressa...! (Un pas més)... ¡La mestressa...! (Un altre pas y agarrantli una munyeca y sacudintli 'l bras bárbarament)... ¿Qui es l' amo d' aquesta casa? — preguntá serrant las dents y allargant las lletres.

— Tu, Llorens, tu, — respongué l' Agneta, gosant á plorar al moment en que sentia alleugerir la dolorosa pressió de sa munyeca.

— ¿Jo? jo quan faig por, ¿eh?... (Altra estrebada dolorosa).

— Tu, tu sempre.

— ¡Mala negada! Donchs no ho semblava ahir á la nit... Jo no he dormit, ¿ho sents?... Jo he passat la nit rondant, com un miserable, com un perdulari, ¿ho sents? —

L' Agneta anava á caure de genolls, á besarli las petjadas per sobtat remordiment, pera implorar perdó; però en Llorens, més excitat que may, preguntá:

— ¿Per culpa de qui, digas? —

L' Agneta 's redressá com si l' hagués fiblat un escorsó. Ab forta batzegada tractá de lliurar son bras pera fugir; tanta era la por que li dava 'l llansar la resposta que tenia á la punta de la llengua. Abdós brassos bregaren un instant, y aquesta lluyta brutal acabá d' ofuscar més y més á en Llorens.

— Digas: ¿per culpa de qui? Dígaho...

— ¡No ho vull dir!... Déixam anar... Jo 't perdono; perdónam tu. —

Est cop fou ell qui 's redressá. Y saltant á l' Agneta, barrantli 'l pas per hont anava á escorres, cridá ab veu formidable:

— Digas: ¿per culpa de qui no he dormit jo á casa?

— Perdónam, Llorens, perdónam...

— Respon á lo que 't pregunto; ho vull sentir, dona hipòcrita, falsa, traydora, miserable, que t' ajups per la por... ¿Per culpa de qui?

— ¿Ho vols, donchs? Per culpa teva! —

La fornida má del càrnicer caygué estrepitosament contra 'l mullat rostre de sa esposa. Aquesta quedá aixordada, tambalejá sobre sos peus, se tapá ab las duas mans la cara, cercá á palpentas una cadira y, rompent ab estrident plor, exclamá:

— ¡Y jo, que 't perdonava...! ¡Còm t' han trasmutat, Llorens...!

— No ets tu qui ha de judicarme, no ets tu qui m' ha de fer la lley. L' amo d' aquí so jo... consti, so jo... Si has dut las calsas un día, no las portarás may més. —

Y dit això, en Llorens semblá haverse tret tot lo pes qu' oprimía son pit, puix prenent un to gayre bé amistós, pronunciá un «prou» que era dir: «no 'n resem més, ja 't perdono, tot está passat.»

Com bon tossut, en sos enfados no anava més enllá. Pera arribar á son fi no perdonava res, no respectava lleys, no 'l detenia res més que la vergonya

ó l' escándol públich; mes un cop aquell fi assolit, s' entregava á la joya, desarmat, sense recels, més aviat penedit que rencorós, més disposat á inculparse que á ésser sever ab son contrari. Lo plan trassat la nit abans quedava realitat: ja havia fet sentir sa autoritat, sa forsa, ja havia dit que *sols ell duya las calsas*, la frase sacramental, lo mòvil de sa calaverada, que dava ja per finida, ¿donchs què més? ¿Per què ferne ni memoria? Y l' infelís, en sa bona fe d' obstinat cego, creya llegítim lo comportament brutal de sa acció purament instintiva, negant á sas victimas mateixas lo dret de judicarlas y somètelas á l' alambich de la rahó. ¡Quánt més las paraulas, que per ell, naturalesa inculca, no tenian major importancia que la d' un vagit instintiu qualsevol! «Un hom s' esbrava, no sab lo que 's dtu; ¿per què recordarsen, donchs? Mireu; son un buf, lo vent se las ha emportadas.» Ni més ni menos, lo que diu, ab no tan bona fe, la majoria dels mortals, quan per la paraula 's veu compromesa.

Però l' Agneta, més acostumada á contenirse y á vetllar per sa dignitat, com hi habitúa als esperits susceptibles tota dependencia, y majorment la de servidor, mesurava accions y paraulas, y las qu' acabava de sufrir trobá que passavan de la mesura proporcionada á sas forsas. ¡Una bofetada! ¡La primera que li envitia 'l rostre! Punyidas brutals, suposicions insolents y falsas, amenassas, insults y dicteris per part del pecador, de qui havia de demanar perdó y oferir esmena!... ¡Ah, nó! aquella escena sí que mostrava tota la desigualtat de son casament. Entre ella y son marit s' havia aixecat un mur indestructible, una antipatia eterna qu' ella no sabría dominar. La galta inflada, cremosa, agravava ab lo dolor físich lo dolor moral.

Res de perdó, impossible 'l perdó: «prou». També ella digué «prou», però ab to ben diferent. Y tapats encara 'ls ulls per no veure á n' aquell home, s' empujá decidida al entressol, quan en Llorens ab ridícula candidesa anava á demanarli esmorzar.

VII

Llavors s' adoná en Llorens de que n' havia fet massa, ab la bofetada, s' enten. «Po-
bra xicota, ella tenia rahó; ell l' havia engelosida

ab motiu, lo menys en apariencia, ben just. ¡Jem! ¡Intercedir ab la própia, per la qu' un persegueix, per la rival! Qualsevol dona hauria obrat igualment. Tant mateix, estimantla com l' estimava, n' havia fet massa: no més per *un punt*, per una paraula d' aquella ximpleta, anarli al darrera com un estudiant y fingir lo que no hi havia. ¿No valia més ferla despatxar punt en rodó y un mudar d' ofici, que l' ocupés tarde y tot, ó negarse senzillament á dur aquell llibre?» Y pensant y pensant, ja ni trobá afeminada la tasca, ni pogué explicar-se l' ofuscació de que fou victima per alguns días. Repassant sa vida de casat, no sabia veure ni un moment de domini de l' Agneta sobre ell, llevat del de la passada nit. Ell guardava 'ls diners qu' ella guanyava; ella no dava un pas ni havia gastat un ral, fins per ferramentas del ofici, sense 'l permís d' en Llorens; per ell havia sofert ridiculesas è impo-

sions dels sogres; per ell y son fill s' havia desvicut y escarrassat. Y tingué d' admirar son afany de treball, son amor de mare, sa fidelitat d' esposa, son talent extraordinari de catalana, qu' ab sas propias forsas funda una industria, fonamenta y solida 'l pervindre de tota una familia. Vegé 'ls avensos fets, recordá 'l capital que tenian arreconat, no degut á sos esforços, sinó als d' ella, s' adoná de tot aquell miracle de previsió que li assegurava la vellesa, tan

problemática pe'l obrer, reconegué tot lo tresor d' amor y tendresa que damunt d' ell havia esmersat

aquella dona, y plorá, plorá, 's penedí, 's culpá, s' avergonyí, y exaltat contra sí mateix, comensá á rondar pe'ls baixos com un orat, buscant la fórmula de son acte de contrició, l' exposició de son ferm penediment y á la vegada son cástich. Cap expressió li semblava felís; tots sos pensaments, febles, insignificants.

D' un bot se n' empuja al entressol, decidit á lliurar-se, com sempre, á son instint.

Dintre sa cambra, además de l' Agneta y son fill, hi havia la criada, que tenia á n' aquest al bras. Los llits tornavan á estar fets, las cadiras en ordre, sobre una d' aquestas un gran mocador de cotó sostenia una pila de roba que l' Agneta, agenollada davant d' un calaix obert, treya de la calaixera.

En Llorens restá espalmat, aturadit per lo que allo significava.

—¿Què es això?— preguntá.—¿Me vols deixar?—

L' Agneta no respongué fins empassat lo plor que li embussava la veu.

—¿Encara ho preguntas?... ¿Que 't pensas que so de pedra, que no tinc sentits, ni vergonya, que no m' estimo gens?—

Y deya això sens girar la cara, barrejant las paraulas ab singlots, triant roba y augmentant aquella pila ab un afany que no permetia dubtar de sa resolució inquebrantable. La criadeta y 'l nen, ja vestits de carrer, miravan ab ulls esporugits á en Llorens, sens gosar mòures. Aquell menut de dos anys coneixia que passava quelcom d' extraordinari y endevinava que 'n tenia la culpa son pare, qu' estava serio, groch, creuhat de brassos, fets los ulls en sa mare, que plorava sens girarse. ¿Es que renyava á sa mare, pobreta? La criatura feu lo patarrell y acabá per rompre 'l plor.

—Agneta, no fassis disbarats. Arreplega tot això, no parlem més de lo passat y no 't mogas.—

Però la mare no s' aixecá sinó pera agafar á son fill y consolarlo. Ab lo frenesí del dolor, lo besava sens descans, s' empassava en lo possible las llágrimas que l' ofegavan y ab la punta del devantal aixugava las que li brollavan dels ulls.

En Llorens se sentí, com may, tocat del cor. Ell era la causa d' aquell desconsol; ell havia bofetejat á aquella dolorosa, la mare de son fill, la esposa volguda, la dona envejada de tot lo barri; per ell se 'n anavan mare y fill, ¡fins aquell menut que duya la seva sanch! Los anava á perdre pera sempre... ¿y tot per què? per una paraula insolent, d' una perduda, per un cop d' orgull bestial. «¡Ah, nó, nó!... això m' ho perdonava l' Agneta; lo que me 'ls arranca del costat es la bofetada.»

Y ab tot aquest dol tendre y honrat, no trobava en Llorens paraulas de perdó ab qu' arribar al cor d' aquella dona.

Lo nen seguia plorant ab la tenacitat instintiva de la criatura esparverada.

—Vés, home, vésten per Deu. ¿No veus com fas plorar al teu fill? Li fas por. Déixans en pau.

—No 't mogas, donchs; promètem que no 't mourás,—feu en Llorens, ab l' estúpít candor dels tontos.

Y com en lo silenci d' ella llegis l' irrevocable determini de no escoltarlo, mormolá:

—Donchs, no te 'n anirás, t' ho asseguro.

VIII

Aconsolat lo nen, lo farsell entregat á la minyona, l' Agneta ab lo fill al bras pera que no li arrebatés son marit, contemplá per darrera volta, á través de las llágrimas, sa cambra nuvia, lo niu de sos amors, lo llit dont havia pensat morir, dont havia dat la vida á aquell sér avuy ja desvalgut, y fent un sobtat esforç pera asserenarse, baixá resoltament.

Animada pòtser perque ja veyá la fi de son esforç, trobá encara veu sencera pera cridar á son marit, de qui no sabia separarse sens que besés á son fill.

Veyent que no responia, avansá vers la botiga, tement novas violencias, esperant trobarlo al peu de la porta, la clau á la butxaca, barrantli 'l pas. S' havia errat; la botiga estava solitaria, la clau al pany. «Es que no vol véurens», pensá. Y ab greu del cor, doná un tom á la clau. Però la veu de son marit cridantla ab un to de prech que condolia, la feu tornar enrera.

Aquella veu venia de la cuyna. Las camas se li segaren, un pressentiment vago, però horrible, li lligá 'l cor. Instintivament entregá 'l nen á la criadeta y entrá en la cuyna, una petita pessa, baixa de sostre, ocupada pe'ls fogons del ofici y de la casa, l' ayguera, l' escorredora, prestatjes y la taula del servey, de modo que duas personas no podían remenarshi. Per una reixa que dava al cel-obert hi entrava una claror cendrosa.

Sota aquella reixa, mitj desmayat en una cadira, estava son marit, un bras cavalcant en l' obertura de la brusa, l' altre penjant de cayrell, com son cap. No 's movia, ni deya res. L' Agneta, enlluernada per la clapa de llum de la finestra, sols lo veyá de contraclaror, com un bulto esboyrat. Lo silenci l' alarmá, y, oblidant tots sos determinis, s' hi acostá, veu que té tancats los ulls, groga la cara, ja no repará en tocarlo: una suor freda banyava sos polsos.

—¡Llorens, Llorens! ¿què has fet?—

Ell badá 'ls ulls y, signant ab lo cap l' ayguera, ab ayre desmayat mormolá:

—No 't pegaré més: no 'm deixis.—

Per un miracle de Deu, l' Agneta no caygué á terra sense sentits. Sobre 'l marbre de l' ayguera 's dessangrava una mà sola, separada del cos; una petita destrá al costat, salpicada de sanch, encara fumava! Era la expiació d' un selvatge, la mà de la bofetada.

NACÍS OLLER

ALI-BABÁ

RONDALLA

*Pictoribus atque poetis quidlibet
audendi semper fuit æqua potestas.
(Horaci)*

Sense pipa, puig no fuma
des d' aquell día gloriós
qu' en lo món va deixar viudes
á ses dotze ó tretze amors,
á retaló les babutxes,
lo turbant ab borla d' or,
les amples, brodades calses
lligades sota 'l gemoll;
ab dos ánfores moresques
y tapats ab guix llurs brochs,
depósit de ses mancanses
ó de sos pecats tresor,
pe'l cel, fet un roda soques,
va Ali-Babá, lo famós,
cercant lo cel de Mahoma,
que ja no sab trobá en lloch.
—¡Té d' haverhi molt pandero;
s' ha de sentir molt soroll,
puig si les hurís son dones
han de moure un avalot!—
Tot d' un cop, sent un cant d' àngels
y una porta veu al fons:
lo lliandar diamants y perles,
les dos fulles un pa d' or,
que llensan cap á la terra
una inmensa resplandor.
Ali-Babá exclama al véureho,
ple de gran admiració:
—¡Per Alá!... qu' aqueixa porta
es alló que 'n déyam soll!...
¡Ves: si tal es la portella
qué serà 'l dintre, Senyor!—
Quan hi arriba deixa en terra
les dos ánfores y... ¡¡pom!...
colp d' anella; surt Sant Pere
y aguayta pe' l finestró.

—¿Qui demana?

—Só Ali-Babá,

que porto mes confessions,—
diu, ensenyantli les gerres,
lo moro tot orgullós,
mentres diu, obrint, Sant Pere:
—Deuhen ser gerres d' arrop!...
Potsé ho porta per tentarme
y va errat; no 'm proba 'l dols...
¿Qué voleu?

—Al cel entrada.

—¿D' ahont veniu?

—De l' altre món

—¿Y cóm porteu la conciencia?

—Descarregada del tot,
puig dins d' eixes anforetes
he fet ja mes confessions,
y os les porto ben tapades,
tal com lo Profeta vol.
—¡Infelís!— pensa Sant Pere.—
Es dels que no menján porch!—
Trenca una gerra é hi troba
tants crims, tants furts, tantes morts,
tants mancament ab les dones,
que 'l sant se va omplir d' horror.
Trenca l' altra ab gran cuydado
y la troba igual en tot,
y girantse al pobre moro
diuli aixís ab veu de tro:

—¡Qui, com tu, del fals Profeta
ha seguit ses prescripcions,
fent del món palau de vicis
y cometent tantes morts;
qui ha fet tants crims sens esmena,
covant il·lícits amors,
no tindrà en lo cel entrada;
mes Deu, misericordiós,
perque pugas penedirte,
vol qu' illumines lo món
fins que tos semblants professen
tots la lley de son Creador!—
Y en arribant l' hora baixa,
tan bell punt s' ha post lo sol,
traspasant boyres y núvols,
caminant poquet á poch
y envolcallat en la fosca
dels abims de la buydor,
veureu una mitja lluna
de pàlida resplandor
qu' es la del turbant del moro,
qu' espera sa redenció.

CARLOS PIROZZINI Y MARTÍ.

Agost 1884.

CARTA CURIOSA D' UN TESTIMONI

OCULAR SOBRE 'L CÉLEBRE ALBOROT DEL PA
EN 1789 (1)

Barcelona y Mars 2 de 1789.

A SERAFÍ PALLÁS, Vich.

Caríssim jermá: després de saludarte me alegraré que esta te encontrá ab perfecta salut en companyia de la mare, jermá, germanys y demés; jo la goso á Deu gracias per servirte. Lo escriurer esta es per dirte com estich molt admirat de no haver may tingut ninguna carta tua, que jo me alegraria molt de saber de la vostra salut, juntament an Mariano si va arribar bo, que seria lo meu contento. Item passo en dirte com dissapte 28 de Febrer, á las sis del vespre, va comensá de formarse dos cordillas de 25 á 30, ó mes cada una, y comensaren de alborotar la ciutat sobres del pa que Deu nos do, perque anava tan car, y per principi comensa-

(1) Entre un aplech de papers vells de una família d' esta ciutat, se ha trobat esta interessant epístola, escrita, com se veurá, per un testimoni de vista, y ab l' estil senzill d' un home que sens pretensions y ab tota veritat, relata un fet com lo que á últims del sigle passat mogué tanta fressa á Catalunya y altrás provincias. En cap relació histórica hem trobat tan al viu pintadas las escenas del alborot del pa en Barcelona.

ren de cremar las barracas del pa de la Bocarí y desseguida sen anaren al Pastim y sen portaren tot lo pa qui mes podia dursen, y després hi posaren foch que fou una donota que li va posar, que de casa enfora aparexia un infern, y després sen anaren aterrar totes las barracas y las cremaren en diferentes plaçes y aterraren las portes dels fornés menos la del forn del costat de casa y un altre, que á casa tremolabam tots esperant ara abans ara quant arribarian, y dels fornés sen duyen tot lo pa que trobaban y sino 'l volian doná als posaban foch á la case, y després anaren á casa del que te lo arrendament del pa y li esbutsaren la porta y se apoderaren de la casa y li cremaren los papés la primera cosa; y la gent de la casa varen haber de fugir, menos la jova que no va poder y va quedá escondida adalt de la casa. Y los frares Caputxins hi varen anar y predicantlos los varen assossegat y aquella nit se retiraren y an posaren 7 á la presó. Passem al diumenge al dematí que tan pa com eixia luego era despatxat, perque treyan als amos del pa adelfora y la un sen duya, per un cantó y l' altre per un altre, quan tingueren tot lo pa sen tornaren á la casa del que te lo arrendament y li cremaren tot lo de la casa al mitx del carrer, fins al bolian y li mataren el caball; y 'ls frares Caputxins hi tornaren, se estaban al balcó predicantlos per veurer si se volian assossegat, pero no hi hagué remey, y fins un frare se va obligá á despullarse tot nu y quedá sols ab calçotets y ab un Sant Christo en una ma y al altre uns assots, y se anava assotant y predicantlos, y fins se volia tirá al mitx del foch per veure si pararian: pero no hi va valer Sant Christo, ni frare, ni predica; fins que varen haber fet son intent; y exint de allí sen anaren á fer traure los que habian ficat á la presó la nit antes; que 'l mateix Jutge als va haber de traure; y desseguida sen anaren á Palacio, cridant que volian que abaxessen al pa, y luego el General va fer formar la tropa y va fer girar als canons de cara á la Ciutat, pero nols feyen por canons ni la tropa, y se anfilaban per las rexes y balcones de Palacio y fins haguereu de tancar las portas y va ser precis abaxar al pa y lo abaxaren al mateix preu del any passat y volgueren un paper ab tres firmas, una del General, altre del Bisbe y altre del Governadó; y á la tarde sen tornaren á Palacio demanant que abaxessen lo preu de la carn y la posaren á pesseta la lliura, y á cop de pedres cuydaban estomacá als soldats y ab los bastons la canalla als tocaban los fosells; y després donaren orde á la caballería per jugá els sabres y alguns sen anaren á casa sua ben aseñalats; y totom tencá las portas. A las 5 de la tarde se posaren á tocar á somaten y totom tremolaba pensant que tirarian canonadas, pero gracias á Deu no va ser; y los proms de totes las confrarías anaban de ronda y se va aquietar y abuy altre vegada tornaban á moura soroll y han tornat exi 'ls proms y han fet tencá totes las portas y luego ha sigut assossegat gracias á Deu; y han fet una crida real que ningú puguia anar per los carrers de tres en tres, pena de doscents assots

y dos anys de desterro, y de las 8 en amunt totomte de portar llum, pena de 30 rals y quinse días de presó. Per ara el soroll ha parat gracias á Deu, pero las rondas van de nit y die, y á cada carrer han posat una griera per la nit, perque no sie fósch. Si hi ha res mes da nou ja tu enbiaré á dir. Item te fas á saber com la semmana passada en esta de Barcelona va nexer una criatura ab dos caps, dos caras, 4 ulls, 2 nasos, 4 orelas, 2 bocas y 2 banyas á cada cap, 4 brassos, 4 mans, 4 camas, 4 peus y no mes que un cos; que la tenen al Ospital y la dexan veura á totom. Item te fas á saber com á la Catradal han tret los batalls de las campanas que no tocan horas ni oracions, ni á morts ni á festa ni á res. A Mataró diu que han cremat tres homes; á Vilafranca també diuen que se han alborotat. Dirás á n' al Mariano que nos hem alegrat molt de que no sigui estat en esta per lo desfet, y li dirás que ja pot fer venir la mare, que ja som á la Setmana Santa, perque las trompetas van allayre. Escriume sobre tot que estich molt desitjós de tenir una carta tua. —

LLIBRES REBUTS

Asociación de Arquitectos de Cataluña.—**CARTUJA DE MONTALEGRE**, *Memoria descriptiva por don Modesto Fossas Pi, leida en la excursión hecha al monasterio por la Asociación en 11 de Mayo de 1884.*—Barcelona.—*Tipografía de la Casa P. de Caridad, 1884.*

Ab lo títol que motiva lo present article ha publicat la Associació d' Arquitectes de Catalunya una lluminosa monografia deguda á la ploma de son ex-president don Modest Fossas y Pi, y de la qual tractarem d' ocupárnosen, més que sia tan lleugerament com pertoca á las escasas qualitats ab que nos ha afavorit la naturalesa.

La sobredita Associació, per iniciativa de un de sos més distingits membres, don Elias Rogent, acordá verificar excursions cada primavera á los llochs ahont escullissen los socis per rigurós torn, celebrantse la primera d' ellas l' any 1880, y al monaster de Sant Cugat del Vallés, qual monografia llegí lo senyor Rogent y més tart publicá l' Associació d' Arquitectes.

Posteriorment publicá la mateixa Associació la corresponent al monaster de Santa María de Pedralves, encarregada á don Joseph O. Mestres, essent de plányer que no ho haja fet aixís ab las que don Joan Torras y don Francisco de P. del Villar feren del pont de Martorell y de las iglesias románicas de Sant Pere de Tarrassa respectivament.

Finalment, en Maig de 1884 s' aplegá dita Associació en la Cartuixa de Montalegre, ahont lo senyor Fossas y Pi doná lectura de la enginyosa Memoria que motiva aquestas mal engiponadas ratllas.

Considerada baix lo punt de vista artístich, la obra del senyor Fossas es sens dubte irreprotxable, ja que demostra en ella un vast coneixement de la obra y del estil á que perteneix lo monument, ab concisa frase, ab periodos eloqüents y ab un llenguatge tan castís com es de desitjar en un escriptor que ha nascut en Catalunya.

Després de una introducció en la que pondera á sos

companys los mérits del monument y la necessitat de las excursions artísticas, comensa lo senyor Fossas donant importants noticias históricas de la fundació de la Cartuixa de Montalegre. Citá la fundació de la ordre per Sant Bruno eu lo segle XI (á causa de un fet miraculós succehit á París) en lo lloch anomenat *Charitreuse*, desde ahont s' estengué á Espanya en temps d' Alfons lo Cast, d' Aragó, que fundá la primitiva Cartuixa espanyola, anomenada de *Scala-Dei*, en la provincia de Tarragona, á la que seguien després la de Sant Pol de la Marenda ó de la Marina, fundada en lo sigle XIII per Guilleu de Mongriu, la de Sant Jaume de Vall de Paradís, prop de Tarrassa, d' ahont sortiren los monjos que poblaren la de Montalegre, y finalment, en 1415 aquesta darrerament citada. Fa notar que un dels monjos que treballaren més en las obras de la Cartuixa fou fra Joan de Nea, fuster en lo segle, y que entrá en la casa com á procurador, qual monjo era molt estimat del rey Alfons V, aixís com del papa Nicolau V, ab qui lo lligava una anyívola amistat. A aquest dato que dona lo senyor Fossas se deu principalment la explicació de la presència de certas obras de terra cuyta, com pinacles y altres adornos de marcadíssima procedencia italiana. Posteriorment á la publicació de la monografía del senyor Fossas, havém tingut noticia de la existencia de una Butlla del citat Papa Nicolau V, cedint un cert número de treballadors romans pera la construcció de la Cartuixa de Montalegre.

En los párrafos següents s' ocupa de varias noticias históricas d' interés general, aixís com també del rasgos característichs dels estils d' arquitectura á que perteneix lo monument, éntretenintse d' una manera especial en la descripció de la planta general del edifici, filla del modo de vida que duhen los monjos cartuixos y que tant carácter dona al monaster.

En altres capítols apart, descriu los claustres, las celdas y las capellas, aixís com també la esglesia, que, segons diu, no presenta pas tota aquella armonia de planta y alsats que tant avalúan molts altres monuments gòtichs de nostra terra, y acaba parlant incidentalment de una torre que algú ha calificat de morisca y que lo senyor Fossas reputa com á filla de una época anterior á aquella en que 's construí la Cartuixa, y de la Conrería, situada en lo cim del turó, y qual destí primitiu fou lo d' albergar als monjos de Sant Jaume de Vall de Paradís, que vingueren á fundar lo monaster de Montalegre. Aquest edifici, quals similars se troban en totes las cartuixas, servia d' alberch al monjo procurador de las terras y als servidors que las conreavan, trobantse en Catalunya separat casi sempre del monaster pera no torbar en lo més mínim lo silenci que devía regnar sempre en ell.

Com se comprén per la lleugeríssima ressenya que acabém de fer del notable treball del senyor Fossas y Pi, no pot ser més marcada la trascendencia que per los estudis artístichs y arqueològichs de nostra terra enclouhen las excursions que periódicament verifica l' Associació d' Arquitectes, á la que felicitem de tot cor per lo camí que ha emprés en aquest temps en que 's desperta d' una manera enérgica l' amor á las cosas de la patria, aixís com també la felicitém per haver donat ocasió de que sos dignes associats produhissen las profitosas y notables monografias ab que han honrat á las lletres y á las arts.

Acabarém donant nostra més complerta enhorabona al senyor Fossas y Pi per son erudit y lluminós treball, planyentnos de que nostre pobre enginy nos haja privat d' ocupárnosen tan seriament com mereix sa ilustrada monografia de Montalegre.

B.

ACABA DE SORTIR

MARGARIDOYA

NOVELA DE

LLUIS B. NADAL

Forma un volum, elegantment imprès, de 250 pàgines, que 's ven, á Barcelona; en les llibrerías de Verdaguier y Puig, y en les demés principals de Catalunya.

ALBERT SAVINE

L' ATLANTIDE

POÈME CATALAN

DE

JACINTO VERDAGUER

Aquesta traducció, acompanyada de l' original y precedida d' un estudi sobre 'l renaixement catalá, se ven á 18 rals en la llibrería de Verdaguier.

JUSTIN PEPRATX

L' ATLANTIDE

POÈME CATALAN

DE

JACINTO VERDAGUER

Aquesta traducció, feta en versos francesos iguals als del original catalá, forma un volum de 236 planas, y 's ven á 14 rals en la llibrería de Verdaguier.

J. SARDÀ

NOVA EDICIÓ **PIFERRER** ACABA DE SORTIR

NECROLOGIA

LLEGIDA EN LA VETLLADA QUE CELEBRÀ 'L 26 DE NOVEMBRE DE 1884
LA ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

Se ven á 4 rals en l' Administració de LA ILUSTRACIÓ CATALANA y en las principals llibrerías.

ACABA DE SORTIR

SEGONA EDICIÓ **LA COPA** SEGONA EDICIÓ

BRINDIS Y CANSONS PER FRANCESCH MATHEU

Preu: 6 rals

Un volum elegantment imprés sobre paper de fil.
Llibreria d' Alvar Verdaguer, Rambla del Mitx, 5,
y Administració de LA ILUSTRACIÓ CATALANA.

Aquesta llegendeta en vers, elegantment ilustrada ab 25 láminas fototípicas y diferents grabats, tot tirat ab varietat de tintas sobre magnífich paper Japon, formarà un volumet ricament enquadernat que 's publicarà inmediateament y del qual se n' está fent una curtíssima tirada.

A pesar del luxo inusitat de l' obra, las personas que desitjen adquirirla poden suscriureshi desd' ara en l' Administració de LA ILUSTRACIÓ CATALANA, al preu de 40 rals.

Los suscriptors á LA ILUSTRACIÓ CATALANA obtindrán una rebaxa de la meytat de preu, podent per lo tant adquirirla per sols 20 rals.

Una edició especial de la mateixa obra, feta sobre pergamí, 's reservarà pera las personas que 's suscrigan abans de la publicació, á rahó de 100 rals l' exemplar.

PUBLICACIONES CATALANAS

	Mes	Trimestre	Semestre	Any
LA ILUSTRACIÓ CATALANA.	6 rals	18 rals	32 rals	60 rals
LA RENAIXENSA. Diari de Catalunya. 2 edicions. 8 >	24 >	48 >	96 >	
LA VEU DEL MONTSERRAT. Setmanari vigatà. . 2 >	6 >	12 >	20 >	
L' AVENS. Revista quinzenal de literatura y art. . . >			12 >	20 >
REVISTA LITERARIA. Periódich mensual. >				12 >
L' ARCH. DE SANT MARTÍ. Periódich setmanal. 4 >	12 >			

ESCRITOS ECONÓMICOS

DEL

Excmo. Sr. D. JUAN GÜELL Y FERRER

Aquest elegant volum se troba de venda en las llibrerías de Mayol, *carrer de Fernando*; Barcelonesa; *Llibreria; Verdaguer, Rambla del Mitx*; Niubó, *Espaseña*; y Puig, *Plassa Nova*.

HISTORIA DEL AMPURDAN

ESTUDIO DE LA CIVILIZACION EN LAS COMARCAS DEL NORESTE DE CATALUÑA

POR D. JOSÉ PELLA Y FORGAS

Se publica en fascicles de 100 planas á 3 pessetas quiscun y 's ven en las principals llibrerías de Barcelona y Girona. Per l' Alt Ampurdá E. Trayter, Figueras; pel Baix Ampurdá J. de Carreras, La Bisbal.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 — GRANVIA — 212
BARCELONA

THOMAS

14 — CANUDA — 14
BARCELONA

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions tipográficas de dibuixos de totes classes, cartas geográficas, planos, música, estamperia, fondos d' accions, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas bronzes, medallas, tapicerías y tota classe de catálechs artístichs é industrials

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Desitjosa aquesta Empresa de complaure als suscriptors, ha encarregat á un acreditat taller d' enquadernacions la confecció de luxosas tapas, tant pera enquadernar los números corresponents al any passat com pera l' exposició de números solts, que pot oferir en Barcelona al preus següents:

TAPAS ab dibuixos daurats y negres, cantoneras y claus de metall, llom de xagri y tela inglesa, propias pera casinos, cafés, etc., etc.	Rs. 66
ENQUADERNACIÓ del volum del passat any ab tapas de gran lux.	» 36
TAPAS solas, tela inglesa, pera l' enquadernació de volums.	» 22
Además podem oferir alguns exemplars que quedan de la colecció completa de LA ILUSTRACIÓ CATALANA als preus de	
COLECCIÓ COMPLETA dels quatre anys, enquadernada (3 volums).	» 324
COLECCIÓ COMPLETA dels quatre anys, sense enquadernar.	» 220

Las demandas se dirigirán á l' Administració, *Jovellanos, 2, principal*.—BARCELONA